

TRENDOVI U GOVEDARSKOJ PROIZVODNJI U ZAGREBAČKOJ ŽUPANIJI OD 2009. DO 2019. GODINE

Mihalic, Ivanka

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:495052>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Ivanka Mihalic, *bacc. ing. agr.*

**TRENDOVI U GOVEDARSKOJ PROIZVODNJI
U ZAGREBAČKOJ ŽUPANIJI
OD 2009. DO 2019. GODINE**

Završni specijalistički diplomski stručni rad

Križevci, 2021.

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Specijalistički diplomski stručni studij
Poljoprivreda
Usmjerenje: Održiva i ekološka poljoprivreda

Ivanka Mihalic, *bacc. ing. agr.*

TRENDOVI U GOVEDARSKOJ PROIZVODNJI
U ZAGREBAČKOJ ŽUPANIJI
OD 2009. DO 2019. GODINE

Završni specijalistički diplomski stručni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnograda:

1. dr.sc. Kristina Svržnjak, prof.v.š. - predsjednica povjerenstva i članica
2. dr.sc. Dražen Čuklić, prof.v.š. - mentor i član povjerenstva
3. dr.sc. Tatjana Jelen, prof.v.š.- članica povjerenstva

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE.....	3
3. MATERIJAL I METODE RADA	11
4. REZULTATI I RASPRAVA	12
4.1. Govedarska proizvodnja u Zagrebačkoj županiji.....	12
4.2. Rezultati anketnog ispitivanja	14
4.3. Rasprava	32
4.3.1. Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG –u i budući su nasljednici OPG-a	32
4.3.2. Poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem te proizvodnje ili su se preorijentirali na neku drugu proizvodnju.....	33
4.3.3. Poljoprivrednici koji su se prestali baviti govedarskom proizvodnjom	33
5. ZAKLJUČAK	35
6. LITERATURA	37
7. PRILOZI	39
ANKETA	39
SAŽETAK	49
SUMMARY	50
ŽIVOTOPIS	51

1. UVOD

Govedarstvo je najvažnija grana stočarstva i poljoprivrede općenito, temelj je razvoja ukupne stočarske proizvodnje i kao takva je od višestruke gospodarske važnosti. Uzgojem goveda stanovništvo se opskrbljuje nužnim visoko vrijednim namirnicama, mlijekom i mesom.

Za uspjeh govedarske proizvodnje Republika Hrvatska trebala bi posegnuti za rješavanjem nekoliko problema, za istaknuti su npr. sljedeći: pitanje zemljišta, zatim smanjenje uvoza (što bi ujedno pridonijelo i većoj cijeni mlijeka i mesa), poboljšanje kreditnih uvjeta, obučiti proizvođače kako se uspješno prijaviti na projekte za bespovratna sredstva Europske unije, postaviti jasne ciljeve i potporu malim i srednjim proizvođačima i dr.

Općenito je nedovoljna komunikacija o problemima proizvođača mlijeka i mesa dovela posljednjih godina do negativnog trenda u govedarstvu Hrvatske. Svi navedeni problemi stvaraju nesigurnost na tržištu mlijeka i mesa, uz to se javlja i problem niske cijene mlijeka koji dodatno produbljuje probleme u govedarskoj proizvodnji. Iako postoje idealni uvjeti i duga tradicija stočarske proizvodnje, nažalost, stvara se sve veća ovisnost o uvozu i sve je vidljiviji neuspjeh u tom sektoru poljoprivredne proizvodnje. Zbog toga se smanjuje broj ljudi koji se bave govedarskom proizvodnjom i njihova motiviranost za bavljenje tom aktivnošću. Zbog navedenih problema za hrvatsku poljoprivredu se može reći da je u krizi što se posebice očituje u stočarstvu, poglavito u govedarstvu.

Svrha rada je prikazati trendove govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj i u Zagrebačkoj Županiji u proteklih 10 godina. Anketiranjem uzgajivača goveda iz Zagrebačke županije dobit će se uvid u stanje i problematiku govedarske proizvodnje na tom području kako bi se ponudile mogućnosti osiguravanja temeljnih uvjeta nastavka bavljenja govedarskom proizvodnjom.

Cilj je nakon anketiranja poljoprivrednika s područja Zagrebačke županije dobiti sliku o tome koliko će uzgajivača goveda od aktivnih zadržati proizvodnju, koliko njih planira odustati te koliko bi se od odustalih iz proizvodnje i pod kojim uvjetima vratilo u proizvodnju, odnosno vide li se mladi u budućnosti u govedarstvu i kako.

S obzirom na postavljene ciljeve istraživanja, pretpostavlja se da će rezultati istraživanja pokazati sljedeće:

- da se govedarska proizvodnja u Zagrebačkoj Županiji u promatranom desetogodišnjem, razdoblju smanjila za što postoje razvidni razlozi smanjenja u svim sektorima govedarske proizvodnje koja je očita,
- da će većina ispitanika i nadalje ostati i uspješno proizvoditi,
- da oni koji su pred gašenjem proizvodnje neće odustati, a mladi nasljednici poljoprivrednih gospodarstava će nastaviti s govedarskom proizvodnjom,
- da će se neki od poljoprivrednika koji su odustali od govedarske proizvodnje vratiti i započeti ponovo s proizvodnjom.

2. PREGLED LITERATURE

Govedarstvo, kao dio poljoprivrede, iziskuje stručnost, iskustva, predanosti i kontinuiteta u radu. Da bi se postigli dobrih rezultati u govedarskoj proizvodnji potreban je višegodišnji kontinuirani rad. Međutim Kovač (2012.) ističe da se trendovi u govedarskoj proizvodnji u RH kroz dugi niz godina negativni i rezultat su velikog broja faktora.

- Prvenstveno zemljište, zbog loše zemljišne politike mnogim proizvođačima nije osigurana potrebna količina zemlje,
- Politika poljoprivrede dozvolila je prekomjeren uvoz konkurentnih proizvoda,
- Kreditni uvjeti nisu bili naklonjeni potrebi za intenzivnim ulaganjima u modernizaciju govedarstva,
- Nejasan angažman države u potpori i organiziranju okupljanja proizvođača mlijeka i uzgajivača goveda,
- Zanimarivanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i njihovih potreba,
- Česte i nagle promjene zakona, pravilnika i uredbi,
- Nepostojanje jasnih ciljeva i potpora malim i srednjim prerađivačkim kapacitetima u zemlji,
- Neadekvatna komunikacija o problemima s uzgajivačima goveda i proizvođačima mlijeka i mesa,
- Nepostojanje kontinuiteta stručnih institucija i njihovih jasnih nadležnosti prema današnjim potrebama uzgajivača i proizvođača,
- Loša motiviranost uzgajivača kroz uzgojni rad i adekvatno vrednovanje uzgoja (aukcijske prodaje rasplodnih grla),
- Konstantno povećanje „inputa“ u proizvodnji mlijeka i mesa u govedarstvu,
- Neravnomjerna raspoređenost državnih potpora. Mali broj korisnika državnih potpora koristi veliku sumu potpora,

Zbog svih nabrojanih problema stvorena je određena nesigurnost na tržištu mlijeka, mesa i uzgoja. Uz to se javlja problem cijene mlijeka koji dodatno produbljuje ne baš jednostavne probleme govedarstva. Cijena mlijeka je poluga koja ima mogućnost nabrojane probleme i negativne trendove ublažiti ili ih produbiti. Motiviranost ljudi koji se bave govedarskom proizvodnjom je na niskoj razini. Ukoliko se ne reagira u kratkom roku rezultat negativnih trendova će biti, a velikim dijelom je već i vidljiv kroz: pad domaće proizvodnje sirovina, pad domaće prerade, pad prodaje domaćih proizvoda, dodatno

povećanje uvoza, pad izvoza, pad zaposlenosti, pad osobnih prihoda i ukupnog nacionalnog dohotka, zatvaranje proizvodnih pogona (Kovač, 2012.).

Govedarska proizvodnja u Republici Hrvatskoj temelj je razvoja ukupne stočarske proizvodnje u kojoj sudjeluje s oko 40%. Proizvodnja mlijeka, kao najznačajniji dio govedarke proizvodnje, od strateškog je značenja za razvoj poljoprivrede u Republici Hrvatskoj (Oplanić sur., 2008.).

Razvijenost govedarstva najčešće se iskazuje brojem krava i steonih junica, brojem krava po ha oranica, godišnjom proizvodnjom mlijeka po kravi, godišnjom proizvodnjom mesa po kravi (Kralik i sur.,2011.). Caput je još 1996. istaknuo da je gospodarska važnost govedarstva višestruka:

- Za potrebe cjelokupnog stanovništva daje visoko vrijedne namirnice, mlijeko i meso,
- Zapošljava znatan dio stanovništva: farme, gospodarstva, mljekare, klaonice i dr.,
- Mlijeko, meso, ali i živa stoka važan su izvozni proizvod,
- Goveda su biljojedi i glavni potrošači biljne energije,
- Goveda su sposobna iskoristiti manje vrijedne ratarske proizvode(sijeno, slama, kukuruzovina, zelenu krmu s oranica i pašnjaka),
- Proizvode gnoj kojim se poboljšava plodnost tla i prinosi u ratarstvu,
- Govedarstvo utječe na ostanak u ruralnoj sredini,
- Govedarska proizvodnja čini temelj ukupne stočarske proizvodnje.

Tijekom posljednjih desetak godina, mliječni se sektor u Hrvatskoj značajno mijenjao. Jedan od glavnih razloga tome bila je prilagodba uvjetima, odnosno propisima koji su tijekom pregovora oko ulaska Hrvatske u EU morali biti usvojeni. Upravo zbog nužnosti prilagodbe, u proizvodnji i manjim dijelom u preradi mlijeka javljale su se poteškoće koje su u nekim slučajevima završavale prestankom poslovanja pojedinih subjekata. Međutim, u istom razdoblju dolazi i do unaprjeđivanja tehnološkog procesa proizvodnje kao i do povećanja kvalitete mlijeka. Kvaliteta mlijeka dostigla je standarde EU, pa se hrvatski mliječni proizvodi mogu ponuditi i na tržište zemalja EU (Jakopović, 2012.).

Udio govedeg mesa u ukupnoj potrošnji mesa općenito je nizak. Glavni razlog tome je viša cijena u odnosu na druge vrste mesa, jer je kvalitetnije. To se prvenstveno odnosi na njegovu hranjivu vrijednost i sadržaj vitamina i minerala (Caput, 1996.).

Tendencije u govedarstvu su jedan od pokazatelja poljoprivrednog razvitka, a meso predstavlja važan dio prehrane značajnog dijela stanovnika zemalja EU. Na razinu potrošnje najveći utjecaj ima dohodak stanovništva, a znatno manje drugi čimbenici kao što su prehrambene navike, religijski, zdravstveni i drugi razlozi. Iako se broj goveda u EU stalno smanjuje, Unija je i dalje jedno od najvećih svjetskih tržišta mesa. U Hrvatskoj se bilježi smanjenje broja goveda za oko 3% još za razdoblje 2008./2013., ali i potrošnje mesa *percapita* koja je bila oko 13 kg. Udjel goveđeg u ukupnoj potrošnji mesa se također smanjuje i na razini je od oko 15% od ukupne potrošnje. Republika Hrvatska nije samodostatna kod goveđeg mesa i stupanj samodostatnosti je oko 82%, a meso se najvećim dijelom uvozi iz drugih zemalja Unije. Ipak, velika prilika za domaće poljoprivredne proizvođače su neiskorišteni pašnjaci gorskog dijela Hrvatske pri čemu za tako proizvedeno meso postoji značajna potražnja na izbirljivom europskom tržištu (Grgić i Zrakić, 2015.).

Kranjac i sur. (2019.) u srednjoročnoj simulaciji razvoja glavnih agrarno-političkih pokazatelja tržišta goveđega mesa u Hrvatskoj do 2030., koju su izradili putem modela parcijalne ravnoteže AGMEMOD (AGriculturalMEMber State MODeling) ističu da će do kraja simuliranoga razdoblja, uz pretpostavku nastavka postojećih mjera i instrumenata zajedničke poljoprivredne politike, i dalje biti negativnih trendova u sklopu tržišta goveđega mesa uočenih pregledom povijesnih podataka. Do kraja simuliranoga razdoblja očekuje se smanjenje ukupnoga broja goveda za 8,63% i proizvodnje goveđega mesa za 24,46%, dok domaća potrošnja raste za 25,91%. Negativni proizvodni pokazatelji uz rastuću domaću potrošnju, prema navodima autora, mogli bi uzrokovati rast uvoza goveđega mesa za 82,68%, uz stupanj samodostatnosti od 49% do 2030. godine. Cijena goveđega mesa od ulaska Hrvatske u Europsku uniju je stabilna, te se stabilan razvoj, uz blagi trend smanjenja, očekuje do kraja simuliranoga razdoblja.

I u Hrvatskoj, kao i u EU, je prisutna tendencija smanjenja broja goveda, ali zbog porasta uvoza žive stoke, posebice teladi za tov, povećava se i stupanj samodostatnosti kod goveđeg mesa. Tome je razlog i relativno niska potrošnja *percapita* koja je u 2016. godini nešto ispod prosjeka Unije, ali značajno ispod potrošnje u njenim ekonomski razvijenim članicama. Prilika Hrvatske kod govedarstva te posebice proizvodnje goveđeg mesa su danas napušteni prirodni pašnjaci. Goveđe meso proizvedeno na njima u početku bi bilo prvenstveno namijenjeno platežno jačim tržištima Unije, a sam razvitak govedarstva potakao bi i revitalizaciju danas napuštenog i zapuštenog ruralnog prostora (Grgić i Zrakić, 2015.).

Poljoprivredna proizvodnja bilježi sve veći negativan učinak na okoliš usporedno s povećanom globalnom potražnjom za hranomanimalnog podrijetla. Stočarska proizvodnja, osobito proizvodnja mlijeka, negativno utječe na okoliš. U posljednjih desetak godina provedena su mnoga znanstvena istraživanja koja su rezultirala uvođenjem novih hranidbenih, biotehnoških, mikrobioloških strategija, kao i strategija upravljanja farmom te gospodarenja otpadnim tvarima na mliječnim farmama. Kako bi se uspješno odgovorilo na povećanu globalnu potražnju za sirovim mlijekom i mliječnim proizvodima, mljekarska industrija morat će ublažiti buduće negativne utjecaje na okoliš mijenjajući postojeće proizvodne sustave i istodobno održavajući visoku kvalitetu gotovih proizvoda cjenovno prihvatljivih potrošačima (Prpić i sur., 2018.).

U sektoru proizvodnje mesa, ističe se kao glavni problem ograničeni broj kupaca primarnih proizvoda, a zatim niskaprodajna cijena, neodgovarajuća marketinška priprema i promocija te nedostatak sezonske radne snage. Neki od načina pomoći ovom sektoru su: regulacija tržišta (poznate cijene za različite kategorije goveda), smanjenje PDV-a u poljoprivredi, poticanje udruživanja tovljača i proizvođača teladi (mjerama iz Programa ruralnog razvoja), pomoć oko promocije i plasmana ovih proizvoda te povezivanje s turističkom ponudom, stavljanjem u funkciju svih pašnjačkih i ostalih još uvijek neraspodijeljenih državnih površina, edukacije u pripremi hrane (prvenstveno odabirom odgovarajućih sorti trava i djetelina), vremenu košnje i upravljanju pašnjacima (Šakić Bobić, 2020.).

Hrvatska poljoprivreda tone u sve dublju krizu što se naročito očituje u stočarstvu, a posebno u govedarstvu, odnosno u proizvodnji mesa i mlijeka kao najvišem obliku stvaranja dodane vrijednosti u proizvodnji na selu. U gospodarskoj grani koja je ključni dio prehrambenog sustava i za koju u Hrvatskoj postoje upravo idealni uvjeti i duga tradicijastvara se sve veća ovisnost o uvozu. Dok primjena novih tehnologija u industriji najčešće zahtijeva velike (strane) tzv. *greenfield* investicije koje se teško ostvaruju, osnovni je problem hrvatskog govedarstva kako razriješiti birokratski čvor zemljišnih, tržišnih, kreditnih, ekoloških i okolišnih problema koji sputavaju razvitak i onemogućuju postizanje konkurentnosti.

Govedarska proizvodnja doživljava veliki pad, posebno izražen u broju isporučiteljamlijeka, a sa smanjenjem broja domaće teladi za tov i otežanih uvjeta nabavke teladi u EU, došlo je i do pada broja tovljača goveda. Sustav krava-tele koji je trebao osigurati višak teladi za tov se gotovo urušio nakon ulaska Hrvatske u EU i potpunog izostanka do tada izdašnih domaćih potpora. Ukupni broj goveda isporučen za klaonicu ili

izvoz živih životinja danas (oko 200 tisuća grla) je oko 20% manji nego prije 5 godina. Takvo stanje se uklapa u prognoze kako će EU do 2025. godine proizvoditi za 3-5% manje govedine nego danas. U projekciji broja krava u sustavu krava-tele se predviđa slično smanjenje broja, ali će pad biti veći u novih EU- 15 zemalja članica među kojima je i Hrvatska. Stare zemlje članice neće po prognozi imati takav pad ni mliječnih krava ni krava u sustavu-krava tele, što im omogućava bolju konkurentnost u uvjetima smanjene proizvodnje govedeg mesa. U tovu goveda je najveći problem kontinuirana nabavka teladi za tov, koje nema u Hrvatskoj zbog pada broja muznih goveda i loše obnove stada, pa su tovljači prinuđeni nabavljati telad na velikom području EU. Domaća telad čini manje od 50% od ukupno godišnjeg broja oko 200 tisuća tovljene junadi ostalih kategorija goveda. U boljem položaju su tovní sustavi uz velika poljoprivrednogospodarstva koja se bave proizvodnjom vlastite stočne hrane, jer imaju stalnu nabavu većeg broja potrebne teladi i pretpostavljenu jeftinu proizvodnju u kojoj je hrana polovica troškova. Mesna industrija nije zadnjih desetak godina vodila dovoljno brige za osiguranje dostatne sirovinske osnovice, već se rukovala stanju i uvjetima na tržištu, pri čemu su uvažane značajne količine govedeg mesa. Ovo je dodatno nepovoljno djelovalo na sektor mesnog govedarstva (Grgić, 2019.).

Tov junadi na području Hrvatske ima dugu tradiciju, ali je posljednjih godina pogođen različitim problemima. Zbog sve lošijeg stanja u sektoru mliječnog govedarstva smanjuje se broj krava, a time i teladi za daljnji tov što utječe na stalni porast uvoza. Većina teladi seuvozi iz Rumunjske (52 % u 2019. godini) dok se najveći dio junadi izvozi u Libanon i Italiju. Zbog krize vlasti u Libanonu i zatvaranja talijanskog tržišta uzrokovanog epidemijom COVID-19, sektor tova junadi našao se u problemima. Mjera podrške sektoru, koju je donijelo Ministarstvo poljoprivrede u svibnju 2020. godine, nije postigla željene rezultate jer je potpora namijenjena uzgajivačima tovine junadi smanjila otkupnu cijenu junadi (Grgić, 2019.).

Govedarska proizvodnja u Republici Hrvatskoj razvijala se stoljećima, usklađujući se s gospodarskim, političkim i agro-okolišnim okruženjem. Stalno izložena mijenama spomenutog okruženja i nestabilnostima, mijenjala se neujednačenom dinamikom kojom se prilagođavala tržištu, tehnologijama, genotipovima, kvantitetom i kvalitetom. Zadnja desetljeća posebno su izazovna za održivost govedarske proizvodnje. Posebno proizvodnje kravljeg mlijeka koja je izložena snažnom pritisku. Održivost govedarske proizvodnje zasigurno ne ovisi samo o mliječnim kravama, poljoprivrednim površinama, farmama ili opremi koja se na njima koristi već o društvu, organizaciji i interakciji proizvođača,

prerađivača i potrošača te regulatornih okvira koji uređuju odnose u ovom sektoru proizvodnje. Upravo državne službe i servisi sukladno deklariranim i prepoznatim prioritetima cjelokupne zajednice oblikuju okvire, strategije, zakone, pravilnike, smjernice i druge norme koja se tiču interesnih strana u proizvodnom lancu hrane, kravljeg mlijeka i govedine, od proizvođača do potrošača (katkada prerade i trgovine). Na taj način javne službe daju okvir proizvodnje i potrošnje, prerade i plasmana mlijeka i mesa kao sirovina odnosno gotovih proizvoda. S pravom se može ustvrditi da je govedarska proizvodnja kompleksna i da nije bilo dovoljno samo osigurati povoljna financijska sredstva za izgradnju novih mliječnih i tovnih farmi. Bilo je nužno osigurati jednostavniji pravni okvir za dobivanje sredstava, sustavnu stručnu pomoć pri realizaciji projekta (osiguravanju primjernih ratarskih površina, izgradnji infrastrukture, glavnih i dopunskih objekata, nabavi kvalitetne opreme, nabavi stada, edukaciji budućih farmera i drugom), nastojeći uravnotežiti troškove investicija s očekivanim prihodima od proizvodnje. Program ruralnog razvoja od 2014. do 2020. imao je za cilj poticanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatskim promjenama i postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih područja. Prioriteti su promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome inovacijske poljoprivredne tehnologije, promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi, obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo, promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru. Neke od mjera koje su donesene u tom programu su, razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, sustavi kvalitete za proizvode i hranu, ekološki uzgoj, poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene i dr. Slabost operativnog programa bila je u nedovoljnom korištenju potencijala adaptacije postojećih, posebice manjih govedarskih farmi čiji su vlasnici posjedovali određene krmne površine i neposredno iskustvo proizvodnje. Zapažena je i nedostatna fleksibilnost u nabavi opreme i izgradnji farmi (naglasak na novim, čestopreskupim farmama i opremi). Slijedom navedenih nesukladnosti i slabosti, operativni program nije urodio očekivanim povećanjem proizvodnje, a gospodarska kriza uz pad cijene sirovog mlijeka i povećanje troškova proizvodnje dovela je do daljnjeg urušavanja, posebice mliječnog sektora (Ivanković, 2019.).

Tijekom posljednjih desetak godina, mliječni se sektor u Hrvatskoj značajno mijenjao. Jedan od glavnih razloga tome bila je prilagodba uvjetima, odnosno propisima koji su tijekom pregovora oko ulaska Hrvatske u EU morali biti usvojeni.

Upravo zbog nužnosti prilagodbe u proizvodnji i manjim dijelom u preradi mlijeka javljale su se poteškoće koje su u nekim slučajevima dovele do gašenja obiteljskih gospodarstava (Jež Rogelj i sur., 2020.).

Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA) za 2009. godinu u registru goveda Republike Hrvatske bilo je 224.719 grla. Od ukupnog broja krava pod selekcijskim obuhvatom na obiteljskim gospodarstvima nalazi se 171.247, a na farmama 13.218. Prema pasminskoj strukturi krava pod selekcijskim obuhvatom, simentalska pasmina zastupljena je sa 12.074 krave (65,63%), holstein sa 53.716 krave (29,12%) smeđa sa 5.731 kravom (3,10%), a ostale pasmine sa 3.944 krave (2,13%). Po broju krava u odnosu na sve županije Zagrebačka županija se nalazila na četvrtom mjestu. Tijekom sljedećih godina dolazilo je do pada brojnog stanja goveda u Hrvatskoj i to u 2010. godini za 6,8% (209.336), u 2011. godini se taj pad ublažio i iznosio je 1,45% (206.291), u 2012. godini dolazi do značajnijeg pada broja goveda od 7,24% (191.354), u 2013. godini pad je bio za 5,5 % (180.946), u 2014. broj goveda smanjuje se za 1,1% (178.827), u 2015. za 5,5% (174.805), u 2016. nadalje smanjuje za 4% (167.628), u 2017. za 4% (160.560), u 2018. godini bilježi se daljnje smanjenje za 3% (155.960), a u 2019. godini 1,5% (147.000). Prema godišnjem izvješću za govedarstvo, Centra za stočarstvo Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu (HAPIH-a) tijekom 2019. godine RH je iskazala najveće smanjenje proizvodnje mlijeka u EU odnosu na prethodnu godinu (-3,9%). U razdoblju od 2015. do 2019. godine u RH je otkupljeno 77.800.085 kilograma mlijeka manje, što je smanjenje za 15,1%. Od isporuke mlijeka odustalo je 3.763 proizvođača ili 43%, ali se povećala isporučena količina po proizvođaču za 49%.

Kako bi se zaustavili negativni trendovi u govedarstvu potrebno je učiniti ga atraktivnijim te na taj način mlade zadržati na selu. Jedan od uspješnih primjera je npr. Zagrebačka županija gdje se u posljednjih 15-ak godina intenzivno radi s mladima na unapređenju uzgoja goveda. To se većinom događa na gospodarstvima s dugom tradicijom uzgoja simentalske pasmine. U okviru Saveza uzgajivača simentalskog goveda Zagrebačke županije i Grada Zagreba još od 2006. godine djeluje klub mladih uzgajatelja. Njegovi članovi danas su većinom nositelji većih govedarskih OPG-ova na ovom prostoru. Njihovu obrazovanost i informiranost potvrđuju i rezultati u proizvodnji mlijeka i mesa te vrlo

kvalitetne rasplodne stoke, no na žalost niti takav pozitiven primjer nije uspio zaustaviti negativne trendove.

3. MATERIJAL I METODE RADA

Na temelju dostupnih podataka godišnjih izvješća Hrvatske poljoprivredne agencije (ex. HPA) i Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu (HAPIH-a) prikazati će se trendovi govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj i u Zagrebačkoj Županiji u proteklih 10 godina, a isti će biti prikazani, analizirani i uspoređeni.

U svrhu izrade rada provedeno je i anketiranje uzgajivača goveda s područja Zagrebačke županije. U anketiranju su sudjelovale tri skupine ispitanika:

- A. Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG-u, budući nasljednici OPG-ova,
- B. Poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem proizvodnje,
- C. Poljoprivrednici koji su se prestali baviti govedarskom proizvodnjom.

Od svake skupine anketirano je po 20 ispitanika, a izabrani su slučajnim odabirom iz postojeće baze podataka HAPIH-a. Sa svakim ispitanikom provedeno je usmeno anketiranje na bazi ranije pripremljenog uniformnog anketnog upitnika (prilog). Dobiveni podaci će biti obrađeni i prikazani opisno i grafički po pojedinim česticama, za svaku skupinu zasebno i međusobnom usporedbom odgovora na pojedine čestice za pojedine ispitivanih skupina.

Iz dobivenih rezultata istraživanja dobit će se uvid u stanje i problematiku govedarske proizvodnje u Zagrebačkoj županiji. Također, nakon provođenja ankete, uz pretpostavku smanjenja brojnog stanja, ponudit će se mogućnosti osiguravanja temeljnih uvjeta nastavka bavljenja govedarskom proizvodnjom. Posebno je važno sagledati kako i pod kojim uvjetima bi se oni koji su odustali ponovno vratili na govedarsku proizvodnju, a još važnije je sagledati što mladi smatraju važnim za svoj ostanak.

U radu su postavljene sljedeće hipoteze:

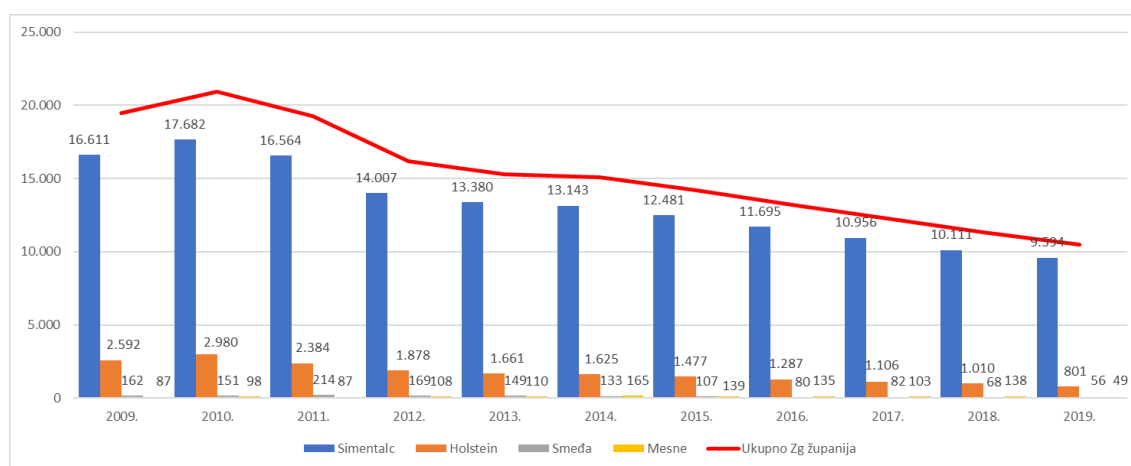
- H1. Govedarska proizvodnja u Zagrebačkoj Županiji u promatranom desetogodišnjem razdoblju se smanjila u svim sektorima govedarske proizvodnje,
- H2. Većina anketiranih ispitanika u kategoriji mladih nasljednika poljoprivrednih gospodarstava će nastaviti s govedarskom proizvodnjom,
- H3. Većina anketiranih ispitanika koji planiraju odustajanje od govedarske proizvodnje ili preorijentaciju u proizvodnji ipak neće odustati od govedarske proizvodnje,
- H4. Manji dio poljoprivrednika koji su odustali od govedarske proizvodnje će se vratiti i započeti ponovo s proizvodnjom.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Govedarska proizvodnja u Zagrebačkoj županiji

Uzgoj goveda i zaustavljanje pada brojnog stanja krava koje bi preokrenulo loše trendove u govedarstvu na vrhu je liste strateških ciljeva u poljoprivredi i ruralnom razvoju. U promatranom razdoblju, unazad deset godina, brojno stanje goveda u Zagrebačkoj županiji po pasminama je vidljivo na grafikonu 1, a brojno stanje goveda u Republici Hrvatskoj (RH) po pasminama je vidljivo na grafikonu 2. Usporedbom kretanja brojnog stanja za promatrano razdoblje u RH i Zagrebačkoj županiji može se iz grafikona 1 vidjeti da je od 2010. godine kontinuirano bilježen pad broja goveda svih pasmina. Jedina iznimka je zabilježen broj goveda simentalске pasmine u RH u 2014. godini kad je zabilježen porast u odnosu na proteklu godinu, no od 2015. taj je broj sve manji i manji svake godine kao i u Zagrebačkoj županiji u čitavom promatranom razdoblju. Točnije, u 2009. godini s ukupnog broja od 19 452 grla u Zagrebačkoj županiji zabilježen je pad na vrlo niskih 10 500 grla u 2019. godini. Preračunato, pad je iznosio gotovo 46%. Kao i u Zagrebačkoj županiji tako i u cijeloj RH pad brojnog stanja bio je izrazito velik.

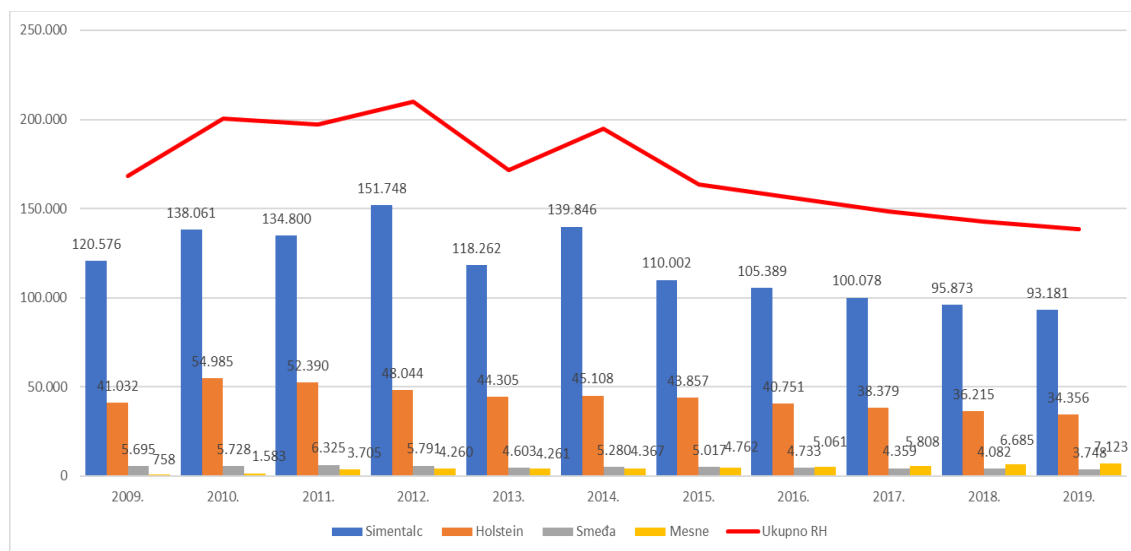
Podaci o brojnom stanju goveda (grafikon 1.) dobiveni su iz godišnjih izvješća ex HPA i HAPIH-a, gdje se mogu pratiti za svaku godinu pojedinačno po županijama i pasminama goveda.

Grafikon 1. Brojno stanje goveda u Zagrebačkoj županiji od 2009. do 2019.

Izvor: Godišnja izvješća ex HPA i HAPIH

Grafikon 2. Brojno stanje goveda po pasminama u RH od 2009. do 2019.
Izvor: Godišnja izvješća ex HPA i HAPIH

Simentalska je pasmina dominantna po broju i proizvodnji mlijeka i mesa u Hrvatskoj, jer je kombinirana dugovječna pasmina, vrlo prilagodljiva na podneblje, tlo i intenzitet iskorištavanja. Simentalac je osobito prikladan za manje farme kombiniranog smjera proizvodnje. Za djelotvorno iskorištavanje na velikim farmama preduvjet su određeni novi tehnološki postupci i korekcije mliječnih karakteristika. Proizvodni vijek u intenzivnom iskorištavanju je 5 do 7 godina.

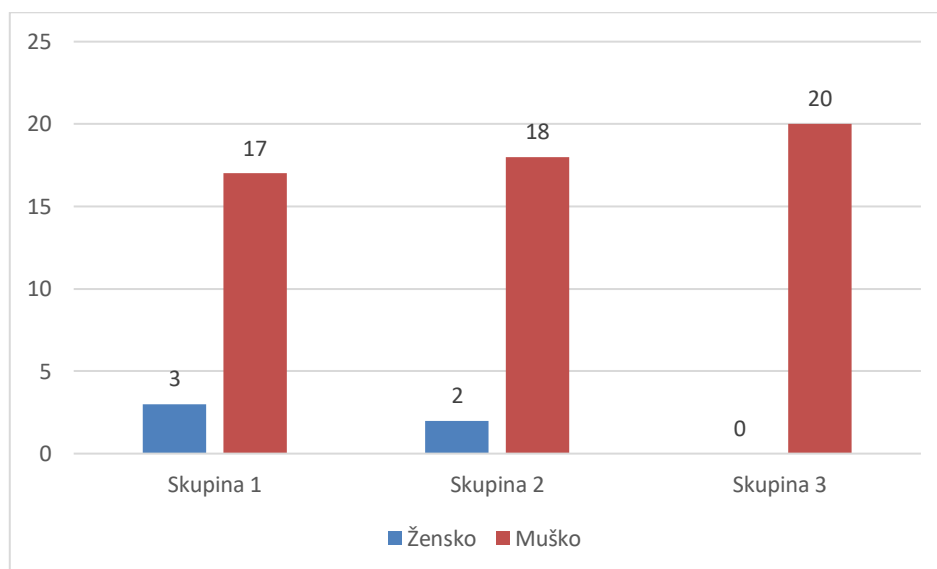
Holstein je mliječna pasmina goveda, pogodna za uzgoj na većim farmama koje imaju za cilj visoku proizvodnost mlijeka po kravi, i osigurane uvjete za intenzivnu proizvodnju. Zahtijeva kvalitetan smještaj i izbalansiranu hranidbu, te je osjetljiva i podložna oboljenjima (npr. neplodnosti), ako ne postoje optimalni uvjeti. Ukoliko se ne osigura optimalna hranidba, javljaju se problemi zbog niskog sadržaja masti i proteina u mlijeku što direktno utječe na smanjenje cijene mlijeka. Zbog intenzivnog iskorištavanja holstein krava u proizvodnji mlijeka, proizvodni vijek ove pasmine je kratak, u prosjeku 3 do 4 godine. Glavni uzroci ranog izlučivanja su neplodnost i mastitisi.

Smeđe govedo je manje zastupljeno u govedarskoj proizvodnji u Hrvatskoj, za razliku od simentalca isto kombinirane pasmine, smeđe je govedo kombinirani, ali mliječno-mesni tip, što znači da je naglašenija proizvodnja mlijeka nego mesa. U odnosu na mliječne pasmine, mlijeko smeđih krava bogatije je bjelančevinama te je pogodno za ona gospodarstva koja prerađuju mlijeko u sir i druge mliječne proizvode. Prosječni proizvodni vijek krava je 6 do 8 godina.

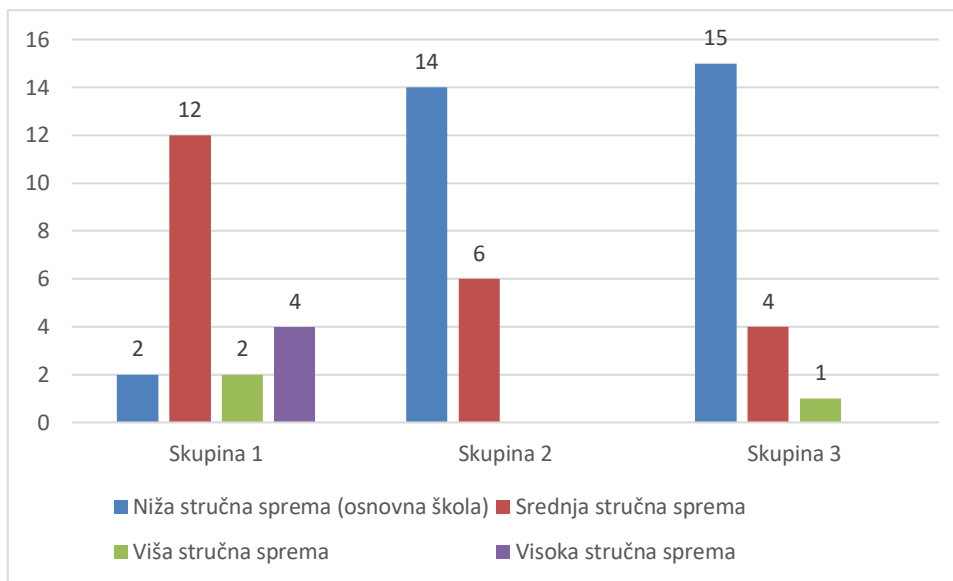
Mesne pasmine goveda, specijalizirane samo za proizvodnju mesa, zastupljene u Hrvatskoj su Charolais, Angus (crni i crveni tip), Hereford i Limousine. Prikladne su za iskorištavanje na trajnim prostranim pašnjacima u ekstenzivnom uzgoju u sustavu krava-tele. U proizvodnji mesa mogu se koristiti i u križanjem s drugim, poglavito mliječnim pasminama, za popravljjanje mesnatosti.

4.2. Rezultati anketnog ispitivanja

Rezultati provedenog anketiranja prikazani su po pitanjima za sve tri skupine ispitanika u sljedećim grafikonima. Većina nositelja OPG-a, ispitanika, su muškarci (grafikon 3). U prvoj skupini mladih poljoprivrednika su 3 žene nositelji gospodarstava dok su u drugoj skupini poljoprivrednih gospodarstava, koja razmišljaju o zatvaranju, dvije žene nositelji. U trećoj se skupini ne nalazi niti jedna žena nositelj gospodarstva. Možda je indikativno, ali može se pretpostaviti da su žene posvećenije održavanju govedarske poljoprivredne proizvodnje na gospodarstvu što bi naravno trebalo detaljnije istražiti u nekom novom istraživanju.

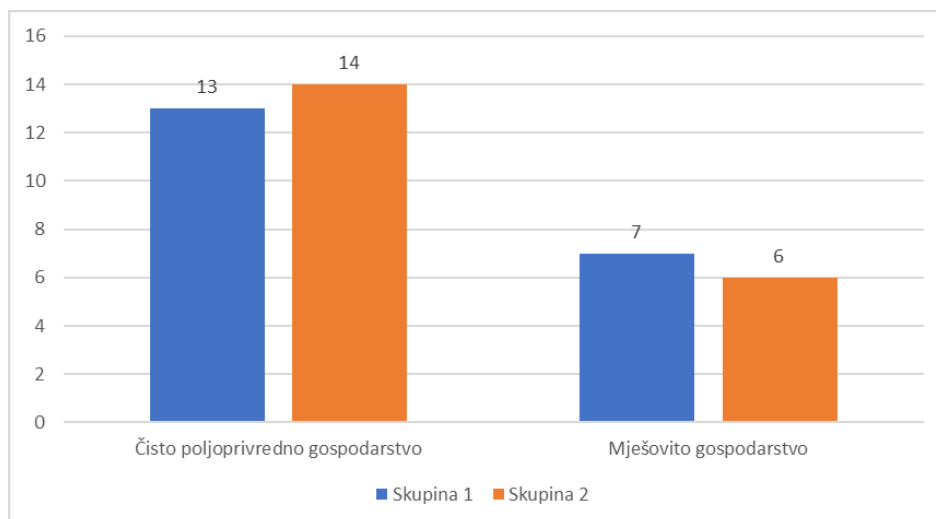

Grafikon 3. Spol ispitanika
Izvor: vlastito istraživanje

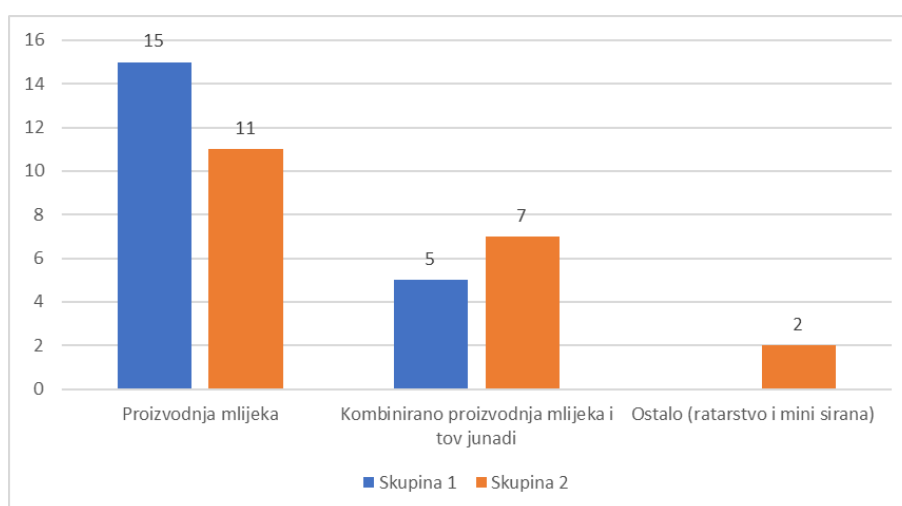
*Grafikon 4. Stručna sprema
Izvor: vlastito istraživanje*

Ispitanici, mladi poljoprivrednici, uglavnom imaju srednju stručnu sprema (12), manji dio, odnosno, samo dva nositelja gospodarstvaima nižu i dva višu stručnu sprema, dok ih čak 4 ima visoku stručnu sprema. Podaci ukazuju da većina mladih nositelja smatra obrazovanje bitnim faktorom opstojnosti i napretka gospodarstva. Kod druge je skupine čak 14 nositelja s nižom i 6 sa srednjom stručnom spremom. Međutim, nemaju niti jednog nositelja s višom ili visokom stručnom spremom što je zabrinjavajuće i ne budi optimizam u održanje govedarske proizvodnje na njihovom gospodarstvu. Iznenaduje struktura stručne sprema u trećoj skupini, oni koji su odustali od govedarske proizvodnje. S nižom je spremom 15 nositelja, 4 sa srednjom i 1 s višom stručnom spremom. U ovoj trećoj skupini eventualno se vidi mogućnost da se barem nekoliko gospodarstava s nosiocima sa srednjom i visokom stručnom spremom vrati u govedarsku proizvodnju kad postane perspektivnija.

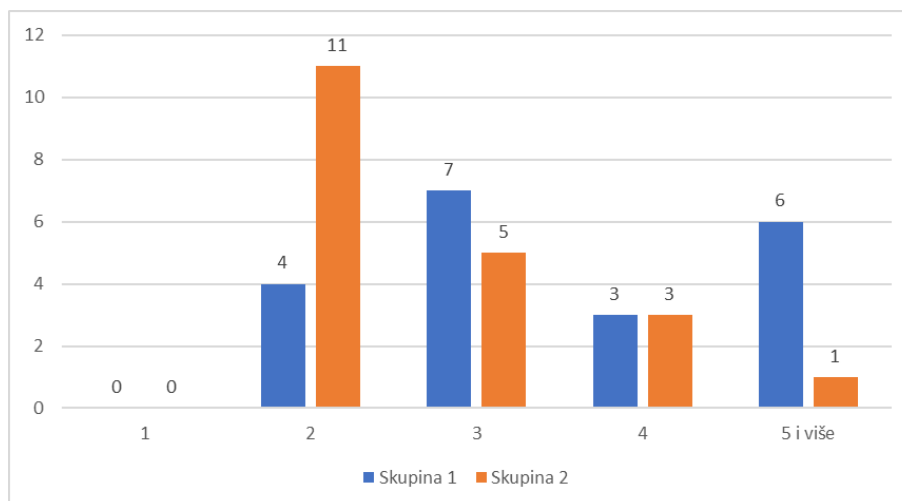
*Grafikon 5. Tip gospodarstava ispitanika
Izvor: vlastito istraživanje*

Iz grafikona 5 se vidi da se u prvoj skupini mladih poljoprivrednika 13 gospodarstava bavi isključivo poljoprivrednom, odnosno govedarskom proizvodnjom, dok 7 gospodarstava prihode osim iz poljoprivredne proizvodnje ostvaruje i iz drugih djelatnosti kao što je npr. pružanje usluga obrade zemlje. Interesantno je da je sličan omjer zabilježen i u drugoj skupini, gospodarstva koja razmišljaju o odustajanju od govedarske proizvodnje. Naime, u drugoj skupini 14 gospodarstva se bavi isključivo poljoprivrednom proizvodnjom, dok se 6 gospodarstva bavi i drugim djelatnostima kojima ostvaruje dodatne prihode.

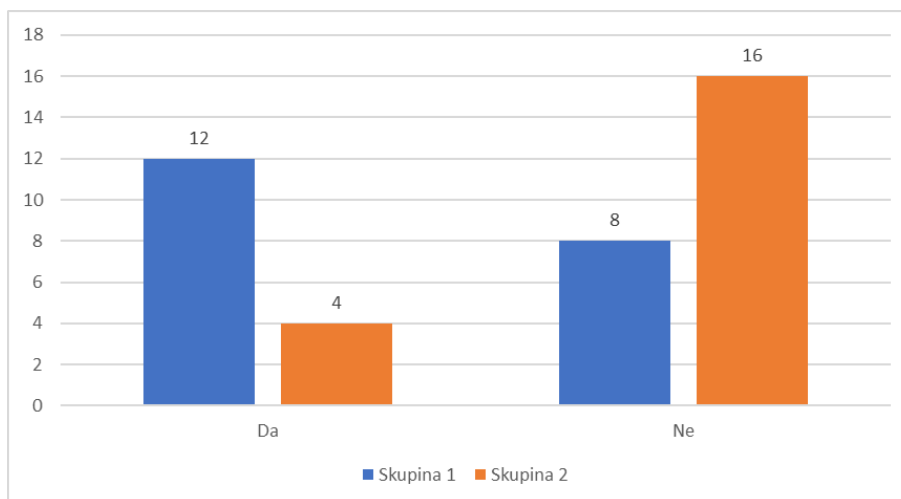
*Grafikon 6. Vrsta poljoprivredne proizvodnje
Izvor: vlastito istraživanje*

U skupini mladih poljoprivrednika 15 gospodarstva bavi se isključivo proizvodnjom mlijeka (grafikona 6.) dok se 5 gospodarstva bavi kombinirano i proizvodnjom mlijeka i tovom junadi. Može se zaključiti da su mladi vlasnici više specijalizirani. Nasuprot tome, u drugoj skupini poljoprivrednika, koji razmišljaju o zatvaranju, zabilježena je znatnija diverzifikacija djelatnosti te se 11 gospodarstva bavi proizvodnjom mlijeka, 7 kombiniranom mlijeko-tov, dok se 2 gospodarstva bave i ratarskom proizvodnjom i imaju siranu.

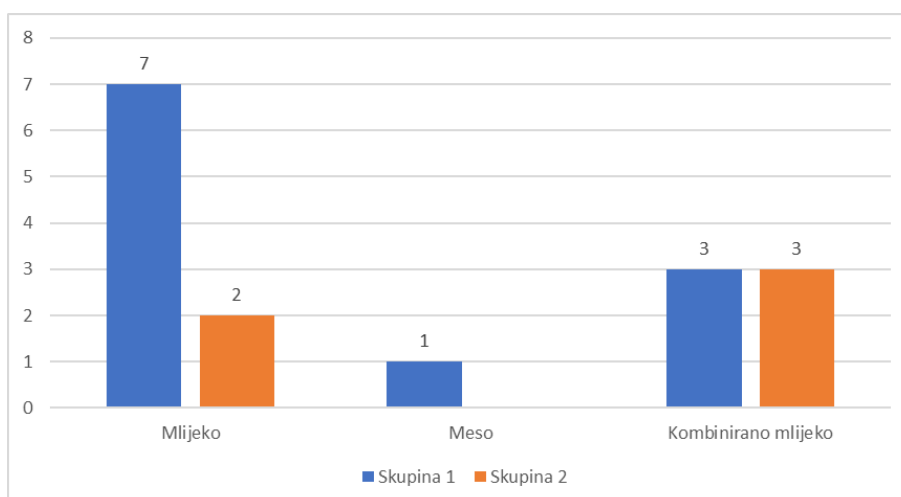
Grafikon 7. Broj članova koji žive isključivo od poljoprivrede
Izvor: vlastito istraživanje

U grafikonu 7 može se razlučiti koliko članova gospodarstva ostvaruje prihode izvan gospodarstva, a koliko ih živi samo od prihoda gospodarstva. Pri tome je bitno istaknuti da se velika većina ispitanika iz obje skupine bave proizvodnjom mlijeka. U prvoj skupini mladih poljoprivrednika na 4 gospodarstva od poljoprivredne proizvodnje živi po 2 člana obitelji, na 7 gospodarstava od poljoprivrede žive 3 člana, na 3 gospodarstva 4 člana dok na 6 gospodarstava od poljoprivrede živi 5 i više članova obitelji. U drugoj skupini u 11 gospodarstva od poljoprivrede živi samo dva člana obitelji. U 5 gospodarstva od poljoprivrede živi po 3 člana, a u 3 gospodarstva 4 člana. Samo na 1 gospodarstvu od poljoprivrede živi 5 i više članova. Većina njih se bavi samo proizvodnjom mlijeka, manji broj kombiniranom proizvodnjom (proizvodnja mlijeka i tov junadi), a samo dvoje uz spomenuto imaju još i ratarsku proizvodnju.

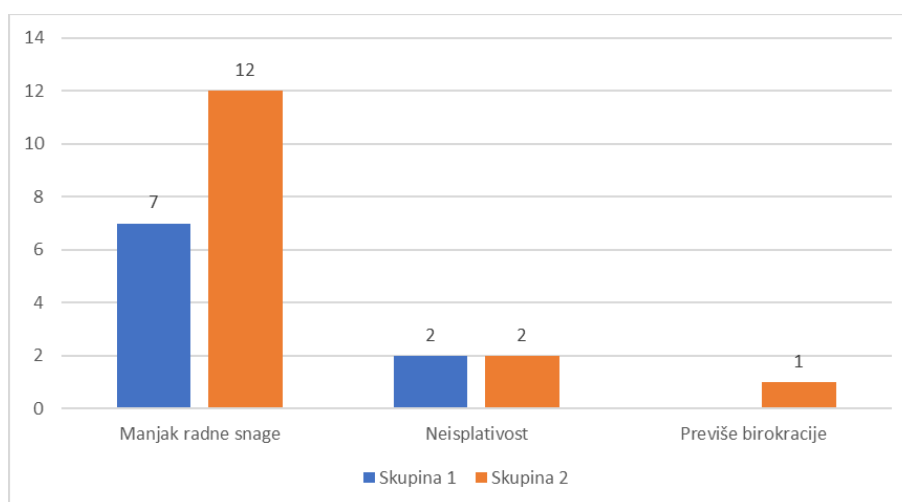
*Grafikon 8. Planiranje novih ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju
Izvor: vlastito istraživanje*

Iz grafikona 8 i 9 se vidi da poljoprivrednici koji planiraju zatvoriti govedarsku proizvodnju ne planiraju ulagati u proizvodnju (njih 16), što se može i očekivati. Većina mladih poljoprivrednika (12) planira ulaganja i to uglavnom u proizvodnju mlijeka (modernizacija koja bi im olakšala poslove na gospodarstvu). Manji broj mladih poljoprivrednika (3) planira ulaganje u kombiniranu proizvodnju meso-mlijeko, dok samo jedan ispitanik planira ulaganje u proizvodnju mesa. U dijelu skupine poljoprivrednika koji planiraju zatvaranje ipak vlada blagi optimizam jer se kod 2 gospodarstva nadaju proširiti proizvodnju mlijeka, a na 3 gospodarstva planiraju proširenje kombinirane mlijeko-meso proizvodnje ukoliko se uvjeti poslovanja poprave.

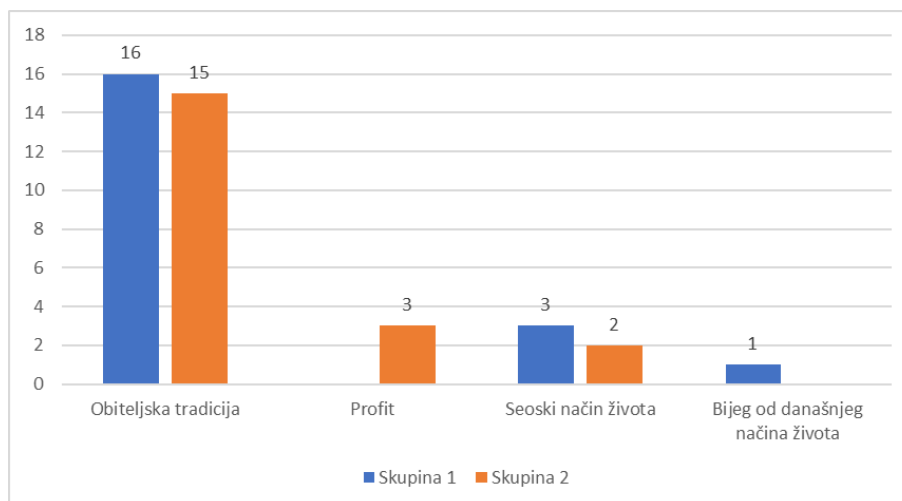
*Grafikon 9. Proizvodnja u koju su planirana ulaganja
Izvor: vlastito istraživanje*

Na grafikonu 10 mogu se vidjeti najčešći razlozi zašto ispitanici oklijevaju pri ulaganju u proizvodnju na gospodarstvu. Veliki je problem radna snaga na gospodarstvima. U prvoj skupini mladih poljoprivrednika 7 gospodarstva ističe nedostatak radne snage, 2 poljoprivrednika neisplativost. Manjak radne snage je najvećii osnovni razlog neulaganja u povećanje proizvodnje kod druge skupine. Ova skupina ističe i neisplativost (2) i previše birokracije. U obje skupine samo dva gospodarstva ističu neisplativost kao negativni faktor što je vrlo indikativno. Bitno je istaknuti i da se u prvoj skupini čak 11 mladih gopodarstva nije izjasnilo na ovo pitanje što daje optimizam, dok se u drugoj skupini nije izjasnilo samo 5. Ovaj način neodgovaranja skoro se popudara se suprotnim pitanjem u grafikonu 9.

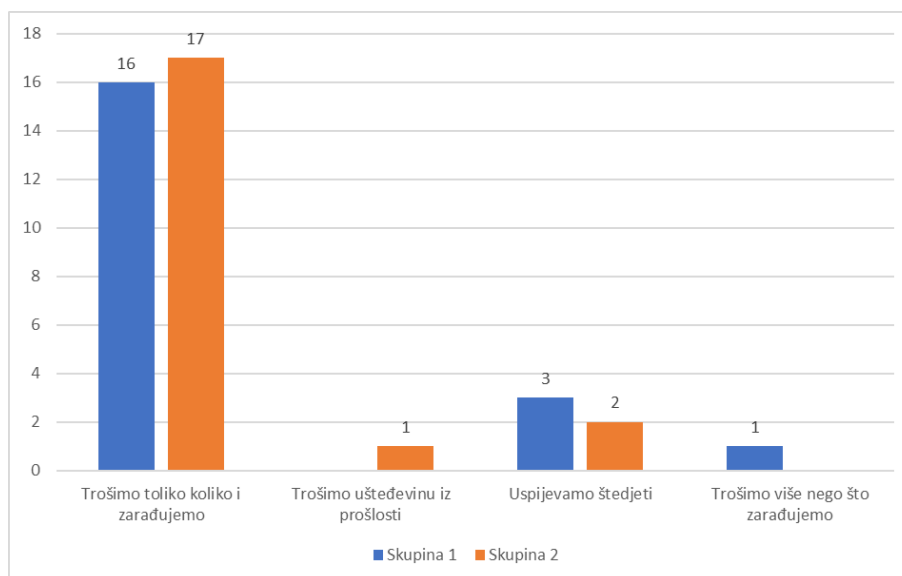
*Grafikon 10. Razlozi neulaganja u gospodarstvo
Izvor: vlastito istraživanje*

Motivacija ispitanika za bavljenje govedarskom proizvodnjom je raznolika. Iz grafikona 11 vidi se da se gotovo svi ispitanici iz obje skupine bave govedarskom proizvodnjom zbog obiteljske tradicije, dok su svega tri ispitanika iz druge skupine motivirana profitom te dva životom na selu. Iz prve skupine svega 3 ispitanika voli seoski način života te jedan kao razlog bavljenja poljoprivredom ističe bijeg od modernog načina života. Temeljem odgovora može se zaključiti da presudnu ulogu u ostanku na selu i bavljenju poljoprivrednom proizvodnjom ima obiteljska tradicija, odnosno, stjecanjeradnih i kulturoloških navikaroditelja i okoline u kojoj žive.

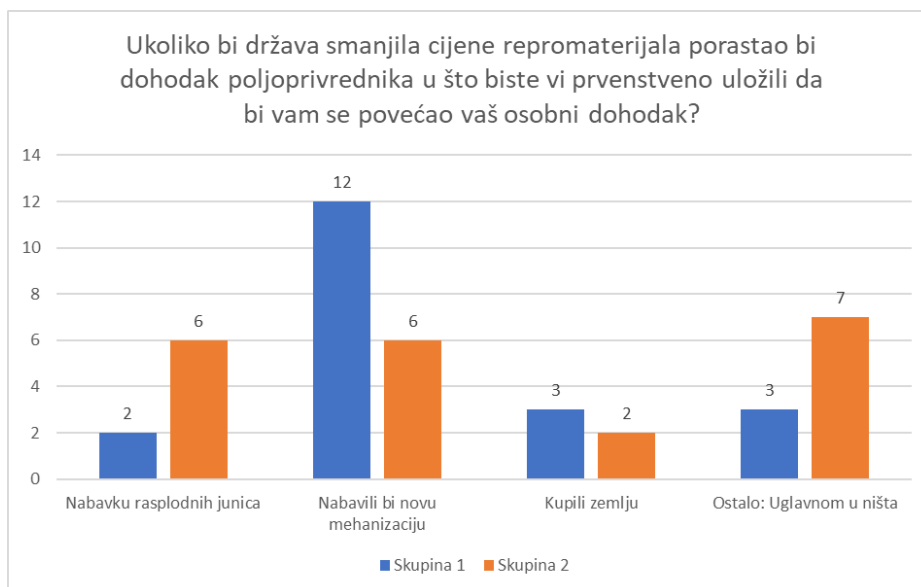
*Grafikon 11. Motivacija za bavljenje poljoprivredom
Izvor: vlastito istraživanje*

Financijska situacija ispitanika iz prve dvije skupine predočena je grafikonom 12. Ispitanici iz obje skupine uglavnom ističu da ono što zarade to i potroše, malo njih može nešto novaca i uštedjeti. Samo 3 ispitanika iz prve i 2 ispitanika iz druge skupine uspijeva uštedjeti nešto novaca. Bitno je stoga istaknuti racionalnost naših obiteljskih gospodarstava. Samo po jedno gospodarstvo iz obje skupine troši ušteđevinu iz prošlosti, odnosno, troši više nego zarađuje.

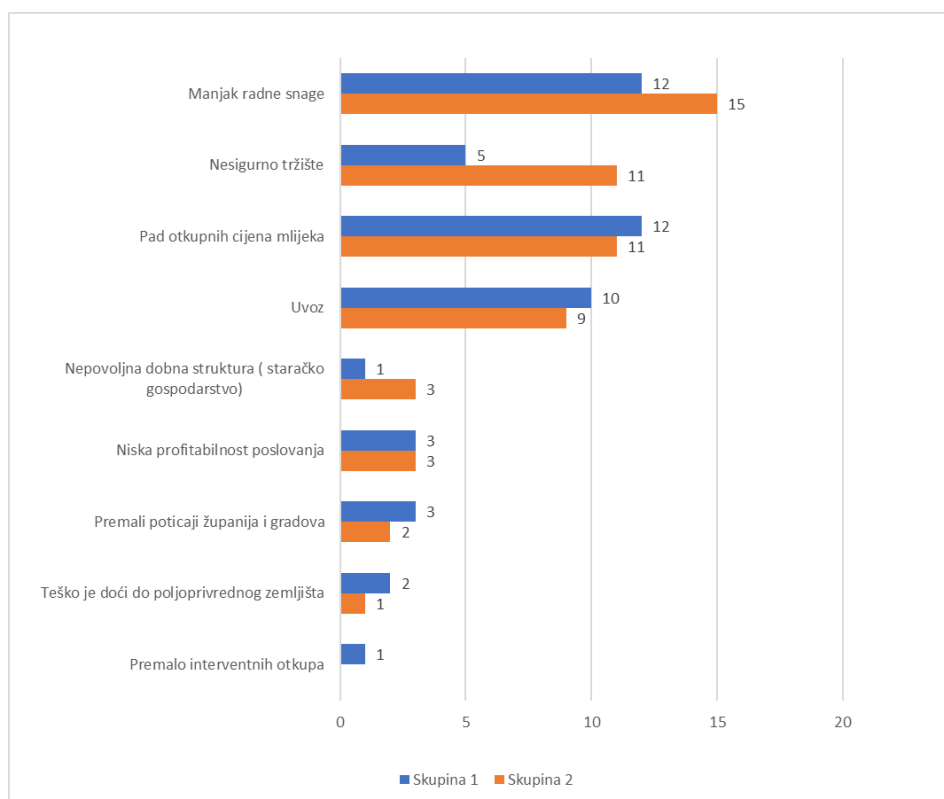
*Grafikon 12. Sadašnja financijska situacija
Izvor: vlastito istraživanje*

*Grafikon 13. Ulaganje viška dohotka
Izvor: vlastito istraživanje*

Iz grafikona 13 vidljivo je kako poljoprivrednici ispitanici iz obiju prikazanih skupina planiraju da bi eventualni višak novca ulagali najviše u mehanizaciju i u proširenje proizvodnje (nabavku rasplodnih junica). Indikativno je da bi više ispitanika iz skupine mladih nabavljalo više mehanizaciju pa tek onda rasplodne junice dok bi se iz skupine koja planira prekinuti proizvodnju odlučili podjednako i na kupovinu junica i mehanizacije. Kod obiju skupina želja za kupovinom nove zemlje nije tako izražena. Ove odgovore moglo bi se povezati s odgovorima iz grafikona 10 gdje su se ispitanici izjasnili da im je najveći problem za širenje proizvodnje nedostatak radne snage pa manje razmišljaju o drugim ulaganjima.

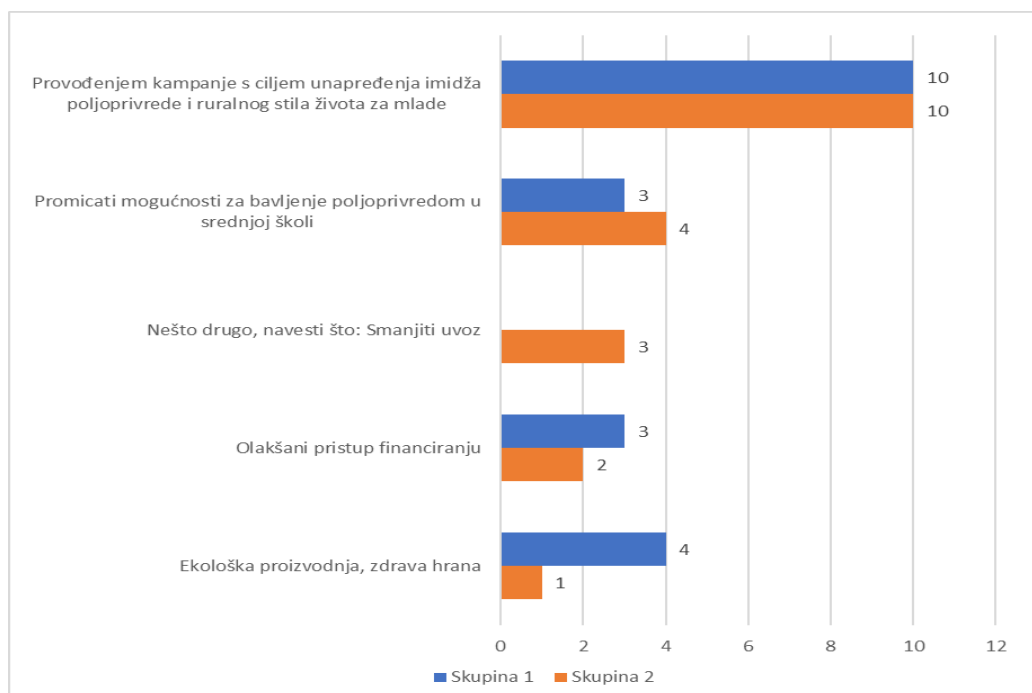

*Grafikon 14. Najveći problemi u poslovanju
Izvor: vlastito istraživanje*

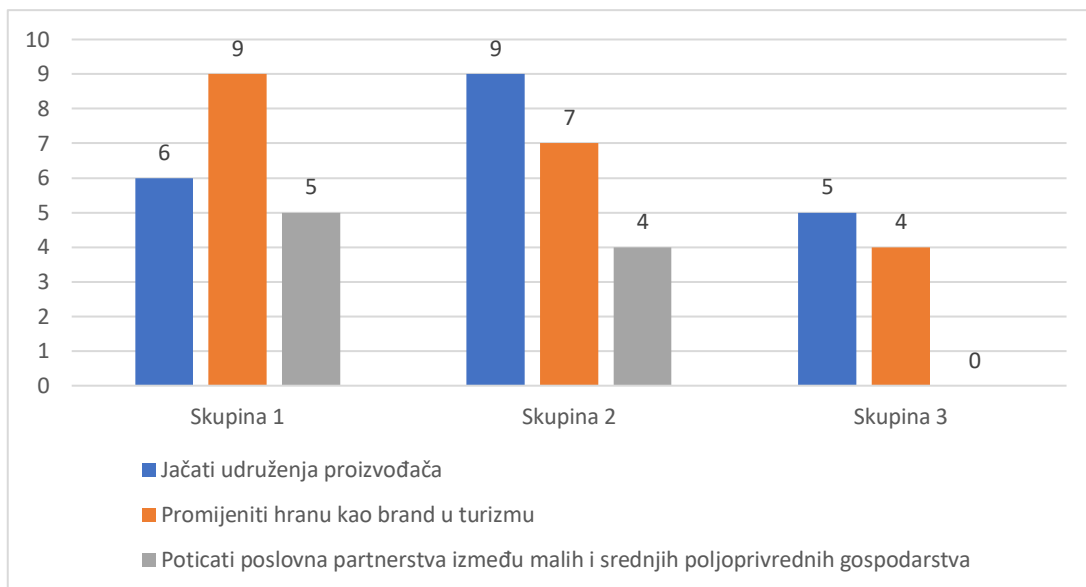
Kroz odgovore prikazane u ovom grafikonu vidljivi su detaljnije problemi u poslovanju s kojima se najviše susreću ispitanici. Kao najveće probleme u poslovanju ispitanici prve dvije skupine su naveli nedostatak radne snage, kao i u grafikonu 10, zatim niske otkupne cijene mlijeka, nesigurno tržište i nekontrolirani uvoz (grafikon 14). Obje ispitivane skupine podjednako ističu problem manjka radne snage na gospodarstvu, koji je jače izražen u drugoj skupini jer na pitanje: *Postoji li na gospodarstvu dovoljno radne snage?* negativno je odgovorilo čak 15 ispitanika. Pri tome je bitno istaknuti da je samo jedan ispitanik iz skupine mladih preporučio mladim ljudima da se nastave baviti govedarskom proizvodnjom što je alarmantna činjenica i pokazatelj lošeg statusa i lošeg smjera razvoja govedarske proizvodnje.

Kroz anketni upitnik istražen je stav ispitanika u mogućnosti poticanja posrnule govedarske proizvodnje. Na grafikonu 15 može se vidjeti kako ispitanici obje skupine podjednako ističu da se može potaknuti mlade na bavljenje poljoprivredom, tj. govedarskom proizvodnjom popravljanjem imidža poljoprivrede i ruralnog načina života. Podjednako tvrde i u sljedećem odgovoru smatrajući da se za motivaciju mladih mora uključiti i izobrazba u poljoprivrenim školama. Posebno treba istaknuti da je 4 ispitanika iz

skupine mladih poljoprivrednika istaknulo nužnost poticanja proizvodnje i potrošnje ekoloških proizvoda što je posebno za pohvaliti. Zaključiti se može da je za početak potrebno popraviti imidž poljoprivrednicima, educirati već srednjoškolce i istaknuti prednosti ekološke proizvodnje.

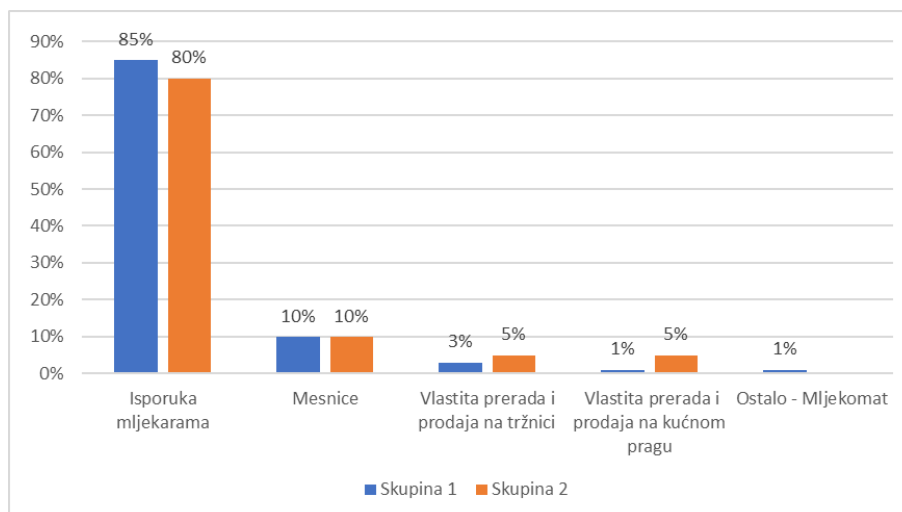

*Grafikon 15. Poticanje mladih za bavljenje poljoprivredom
Izvor: vlastito istraživanje*

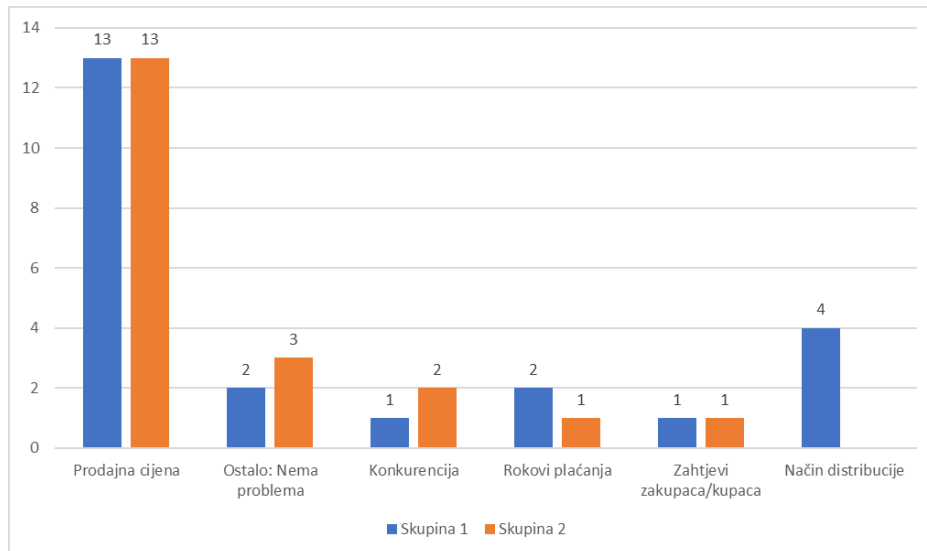
*Grafikon 16. Način poticanja poljoprivrednih gospodarstva za plasman proizvoda na tržište
Izvor: vlastito istraživanje*

U grafikonu 16 vidljivi su odgovori na pitanje kako bi se mogla poticati poljoprivredna gospodarstva na bolji plasman njihovih proizvoda na tržište. U prvoj skupini mladih poljoprivrednika 6 ih je istaknulo da je potrebno bolje udruživanje, a najviše (9) ih je istaknulo bitnijim brendiranje hrane u turizmu dok je 5 odgovorilo da je za bolji plasman važno partnerstvo između gospodarstava. Kod druge je skupine prevagu od 9 gospodarstava imalo je udruživanje proizvođača nasuprot brendiranja hrane (njih 7). Samo su 4 ispitanika odgovorila da je za uspješan plasman potrebno jačati poslovna partnerstva između proizvođača. U trećoj skupini, oni koji su napustili govedarsku proizvodnju, odgovorilo je na pitanja samo 9 ispitanika. Pri tome se treba istaknuti da je za bilo kakav oblik udruživanja ili poslovna partnerstva važnost prepoznata u odgovoru samo 5 ispitanika, dok je u prve dvije skupine na ta pitanja pozitivno odgovorilo 11 odnosno 13 ispitanika. Iz ovih odgovora treće skupine se vidi velika doza razočaranosti i bezvoljnost prema planiranju neke buduće poljoprivredne proizvodnje.

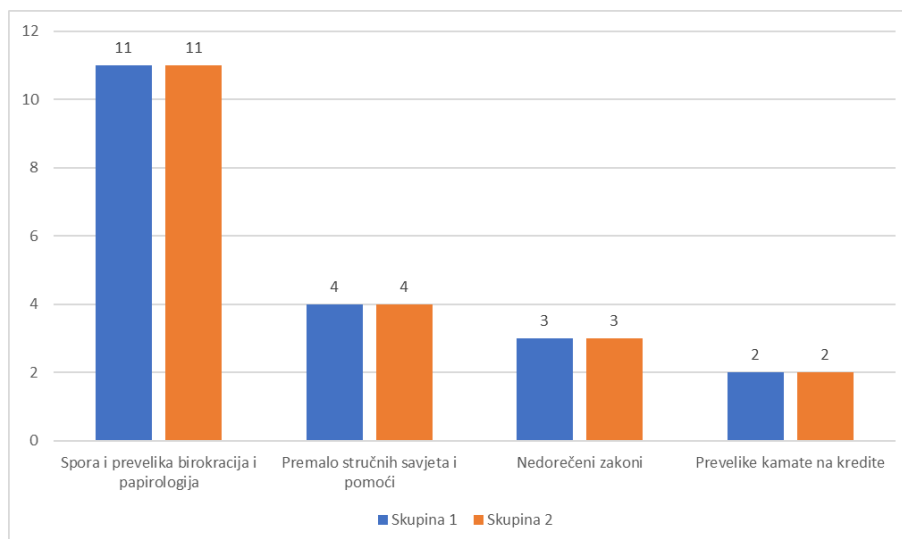
*Grafikon 16. Postotak plasiranja mlijeka i mesa
Izvor: vlastito istraživanje*

U grafikonu 16. prikazani su odgovori ispitanika o načinu na koji plasiraju svoje proizvode na tržište. Njihovi odgovori nisu za iznenaditi, potvrđuju mišljenja struke da su se naša poljoprivredna gospodarstva uglavnom usmjerila samo u proizvodnju sirovina i da je premalo gospodarstava usmjereno na novu dodanu vrijednost kroz proizvodnju finalnih/novih proizvoda. Tako je u prvoj skupini gotovo 85% gospodarstava izjavilo da svoje proizvode plasiraju kao sirovinu u mljekare te 10% u mesnice. Samo ih 3% ima vlastitu preradu i prodaju na tržnici ili prodaju na kućnom pragu. Slično je i kod druge skupine kod kojih visokih 80% gospodarstava isporučuje mlijeko kao sirovinu mljekarama, 10% gospodarstava isporučuje stoku u mesnice, a da samo 10% ima vlastitu preradu i prodaju na tržnici i kućnom pragu.

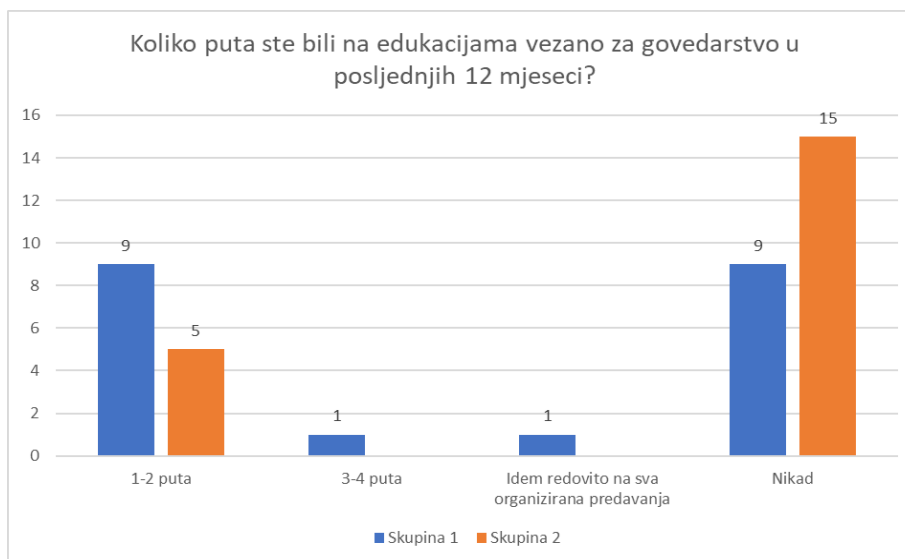
*Grafikon 17. Najveći problemi kod plasiranja proizvoda na tržište
Izvor: vlastito istraživanje*

Ukoliko se usporede odgovori iz grafikona 16 s odgovorima iz grafikona 17 vidi se glavni problem naših poljoprivrednih proizvođača s područja Zagrebačke županije pa i cijele Republike Hrvatske. Problem je prevelika ovisnost o tržišnim kretanjima, posebno kad je u pitanju sirovinška proizvodnja osnovnih poljoprivrednih proizvoda. A pri tome uvijek je riječ o prenisnoj prodajnoj cijeni sirovina. Isto tako, premala diversifikacija prema većoj dodanoj vrijednosti kroz preradu poljoprivrednih proizvoda (grafikon 16). Razumljivo je kako prodajnu cijenu sirovina kao problem navodi najviše ispitanika, njih 13. S obzirom da je vidljivo na grafikonu 16 kako je samo oko 10 % gospodarstava odgovorilo da ima neki oblik prerade, logično je da ih je na pitanje plasmana proizvoda samo 8 iz prve skupine odgovorilo da su im problemi konkurencija, rokovi plaćanja, zahtjevi kupaca i distribucija. Iz druge skupine 7 je gospodarstava odgovorilo isto na pitanja kao ispitanici prve skupine.

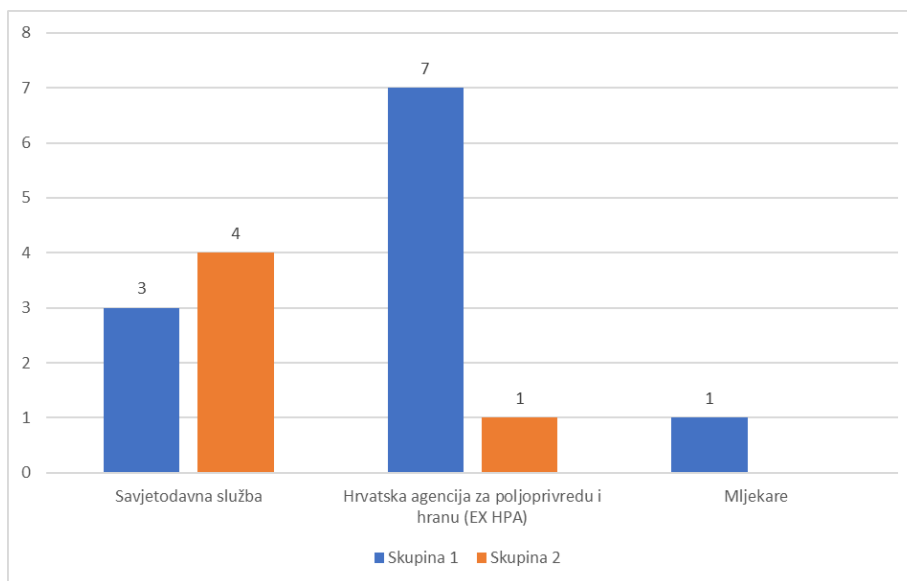

*Grafikon 18. Administrativne prepreke
Izvor: vlastito istraživanje*

Može se povezati odgovore iz grafikona 18 s odgovorima iz grafikona 19. Naime, u grafikonu devet je ispitanika iz prve skupine i 5 ispitanika iz druge skupine izjavilo da edukacije posjećuju jedan do dva puta godišnje. Samo su dva ispitanika iz prve skupine više od 3-4 puta god

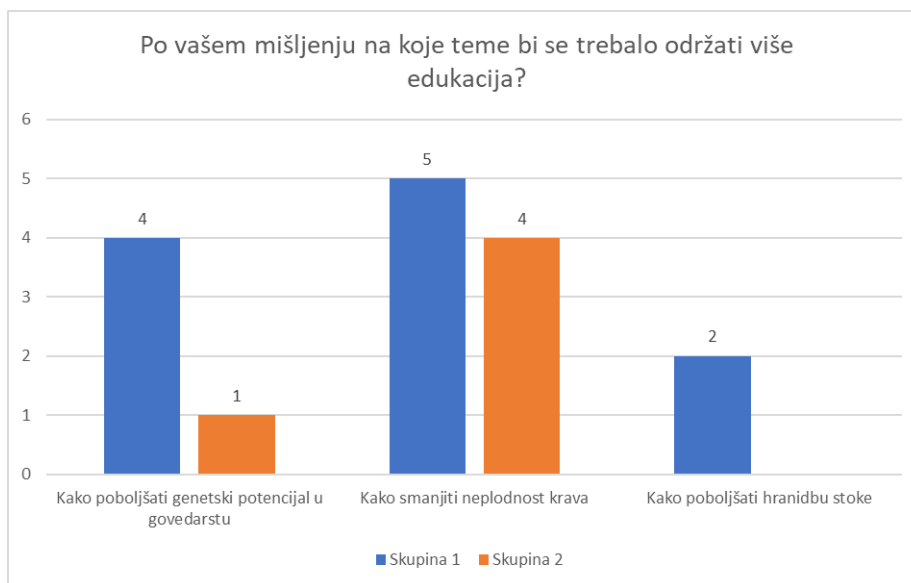
*Grafikon 19. Edukacije
Izvor: vlastito istraživanje*

*Grafikon 20. Organizatori edukacija
Izvor: vlastito istraživanje*

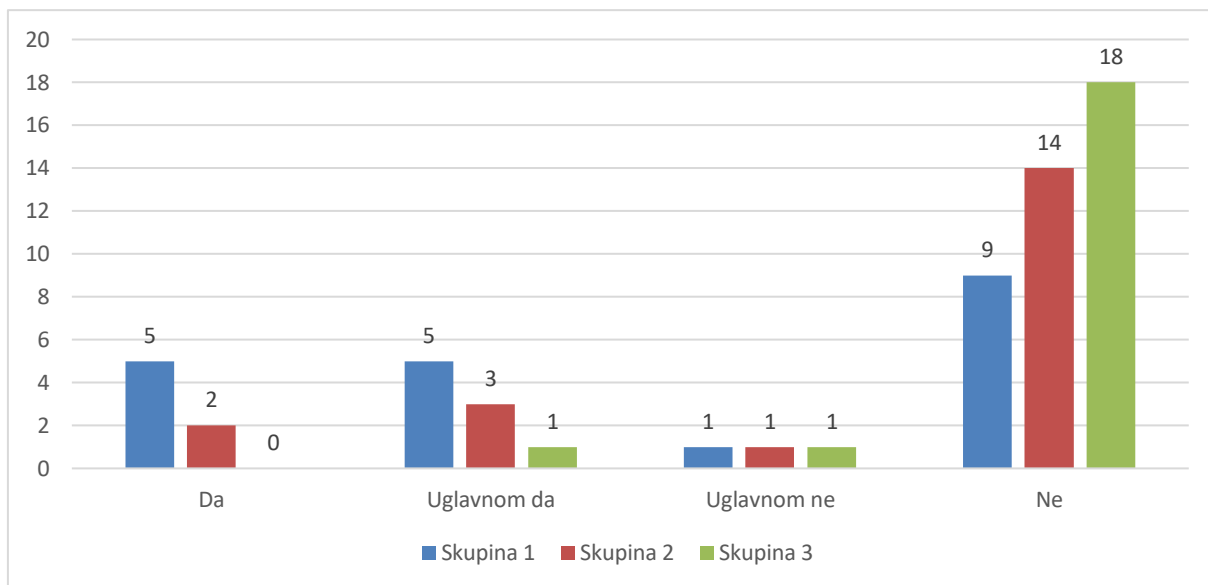
Vidljivo je da su poljoprivrednici koji su duže vrijeme u proizvodnji ili su pred zatvaranjem proizvodnje u vrlo manjoj mjeri su bili zainteresirani za stručne edukacije i predavanja. Iz grafikona 20 se vidi sa je samo 11 ispitanika iz prve skupine mladih poljoprivrednika prisustvovalo edukacijama, što odgovara podacima iz grafikona 19. Pri čemu se vidi da se edukacijama najviše posvetila Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (HAPIH) ex HPA, pa tek onda Savjetodavna služba. Tek je jedan ispitanik prisustvovao edukaciji koju je organizirao otkupljivač, odnosno mljekara. Ovi podaci pokazuju potpunu isključenost mljekara u postupku edukacije. To je posebno zabrinjavajuće jer mljekare otkupljuju gotovo 80% mlijeka od poljoprivrednih proizvođača (vidi grafikon 16). Vidljivo je da zainteresiranost mladih postoji, no nije zadovoljavajuća. Posebno su poražavajući rezultati druge skupine poljoprivrednika gdje je potvrdno na pitanja odgovorilo samo 5 ispitanika. Ispitanici prve i druge skupine koji su bili na edukacijama ocijenili su ih ocjenom dobar.

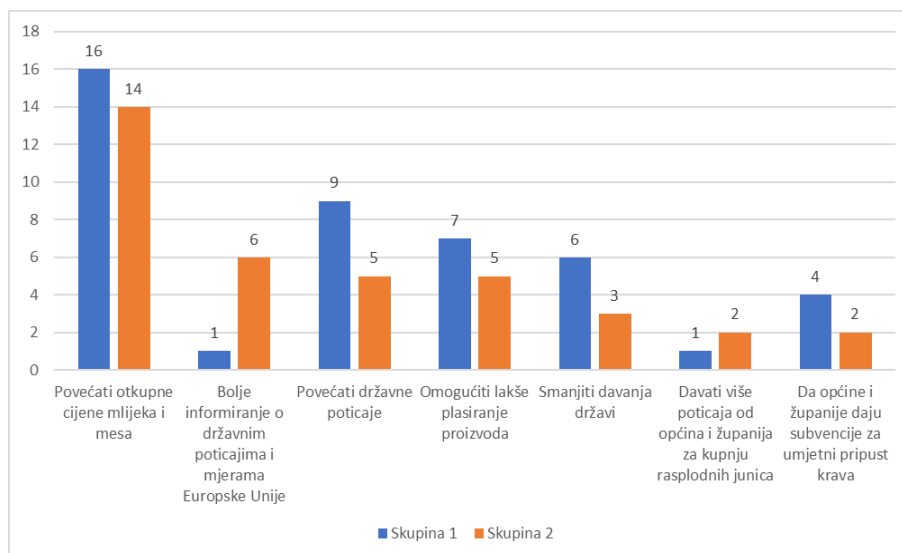
*Grafikon 21. Teme edukacija
Izvor: vlastito istraživanje*

U grafikonu 21. nastavljaju se pitanja vezana uz edukacije poljoprivrednika. U prethodnim grafikonima 19. i 20. poljoprivrednici su istaknuli da slabo posjećuju edukacije te da najviše edukacija održavaju državne institucije, Ministarstvo poljoprivrede, posredno, tj. HAPIH i savjetodavna služba. Sami otkupljivači, mljekare nisu održavali edukacije iz čega se može posumnjati da su gotovo nezainteresirani za suradnju s, koliko-toliko“ educiranim poslovnim partnerima. Djelomično iz navedenih odgovora proizlazi zbunjujući zaključak tj. činjenica postojanja obostrane nezainteresiranosti. Odgovori iz grafikona 20. podudaraju s odgovorima iz grafikona 21. Tako 11 ispitanika iz prve skupine ističe da bi bili zainteresirani za teme edukacija vezane uz reprodukciju i poboljšanje genetskog potencijala njihovog stada. Samo 2 ispitanika su zainteresirana za edukacije s temom hranidbe krava, a što je pogrešno jer je poznato da se najbrži pozitivni pomaci u rezultatima proizvodnje postižu upravo uvođenjem izbalansirane hranidbe. Vidljivo je i da za pojedine teme proizvođači uopće nisu zainteresirani. Porazni rezultati zainteresiranosti prema edukaciji druge skupine ispitanika ponovno su istaknuti kako u grafikonu 20, tako i u grafikonu 21. Samo je 5 ispitanika izrazilo želju za koje su edukacije zainteresirani. I to samo 1 ispitanik za genetiku i 4 ispitanika za reprodukciju krava. Ponovno porazna činjenica.

*Grafikon 22. Poznavanje mjere 6.3.
Izvor: vlastito istraživanje*

Iako su upoznati s mjerom 6.3. Ruralnog razvoja (koja obuhvaća razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, a u koju spadaju mjere kupnje stoke, kupnje mehanizacije, opremanje gospodarskih objekata, kupnja ili zakup poljoprivrednog zemljišta i sl.) ispitanici prve skupine su izjavili da nisu upoznati sa svrhom korištenju mjere. Samo je 10 ispitanika izjavilo da su u većoj ili manjoj mjeri upoznati s mjerom 6.3. Većina njih je izjavila da nisu upoznati s mjerom. Poražavajuće podatke informiranosti pokazala su i ispitivanja druge skupine. U njoj jesamo 5 ispitanika u većoj ili manjoj mjeri informirano, dok je njih 15 bilo potpuno neinformirano. Još više poražavajući podaci su u trećoj skupini poljoprivrednika koji su odustali od govedarske proizvodnje jer je djelomičnu informiranost potvrdio samo jedan ispitanik, a potpunu neinformiranost njih 19. Ovakve porazne rezultate istraživanja iz grafikona 22. može se povezati s rezultatima istraživanja u grafikonu 19 gdje je identično samo 10 mladih poljoprivrednika izjavilo da redovito posjećuje organizirane edukacije. Navedeno znači da je samo 50% mladih ispitanika iz prve skupine zainteresirano i razmišlja ispravno o budućnosti svoje proizvodnje, a što je porazna činjenica.

*Grafikon 23. Mjere za poboljšanje uvjeta poslovanja
Izvor: vlastito istraživanje*

Na pitanje što bi trebalo poboljšati u sektoru poljoprivredne proizvodnje da bi nastavili s bavljenjem time, 16 je ispitanika iz prve skupine i 14 iz druge skupine odgovorilo identično postavljenom pitanju u grafikonu 17. Odgovor je da bi se morala povećati otkupna cijena njihovih proizvoda. Sljedeći najčešći odgovor na koji je odgovorilo 9 ispitanika iz prve skupine i 5 ispitanika iz druge skupine je da bi niže otkupne cijene morala popraviti država uvođenjem državnih subvencija. Treći najčešći odgovor ispitanika bio je sukladan odgovorima prikazanim u grafikonu 16. Naime, tamo je na pitanje kako plasiraju proizvode na tržište 5% iz prve skupine i 10% ispitanika iz druge skupine odgovorilo da svoje proizvode plasiraju preko vlastite prerade i prodaje na tržištu. Adekvatno tim odgovorima ovdje je 7 ispitanika iz prve skupine i 5 ispitanika iz druge skupine odgovorilo da bi im trebalo pomoći lakšim pristupom tržištu. Što je opet adekvatno njihovom četvrtom najčešćem odgovoru, a to je da im se mora pomoći i smanjenjem nameta od strane države. Bitno je istaknuti i da ispitanici, njih 4 iz prve skupine i 2 iz druge skupine, ističu važnost općinskih i županijskih subvencija kod umjetnog osjemenjivanja krava.

4.3. Rasprava

4.3.1. Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG –u i budući su nasljednici OPG-a

Prva skupina ispitanika, mladi poljoprivrednici u govedarskoj proizvodnji, uglavnom (60%) navodi da se žele nastaviti baviti poljoprivrednom proizvodnjom zbog obiteljske tradicije. Ispitanici su većinom nasljednici većih gospodarstva (50-100 krava), glavna im je proizvodnja mlijeka, a uz to se još bave i tovom junadi. Jedan dio mladih ispitanika izjasnio se da su zbog nepovoljne situacije u govedarstvu jedan dio ratarskih površina usmjerili na ratarsku proizvodnju koju smatraju u zadnjih par godina izrazito dohodovnom. Osim prodaje mlijeka mljekarama samo 5% ih se izjasnilo da su proširili prodaju mlijeka preko vlastite prerade i prodaje na tržištu. Svakako je to vrlo mali postotak jer se preko novostvorene vrijednosti proizvodnja mlijeka može učiniti puno boljom i isplativijom nego samom prodajom mljekarama. Također im je i veliki problem niska otkupna cijena mesa, te nesigurno tržište poljuljano zbog prevelikog uvoza. Zbog toga moraju imati, odnosno imaju, kombiniranu proizvodnju.

Prosjek godina ispitanika u prvoj skupini je od 30 do 45 godina. Od njih 20 anketiranih 7 ih ima srednju ili višu spremu u području poljoprivrede, što im je od velike koristi, a daje im i dodatne bodove kod apliciranja na mjere Europske unije za mlade poljoprivrednike. Samo 50% ispitanika ove skupine upoznato je stim mjerama i zainteresirano za korištenje istih jer planiraju širenje proizvodnje dok ih ostala polovica uopće nije upoznata i nije zainteresirana za njih (Grafikon 22).

Indikativno je da kao glavni problem navode kompliciranu papirologiju prilikom ishoda potrebnih dokumentacija za pojedine mjere te previše birokracije (grafikon 18). Međutim, istovremeno je istraživanjem utvrđena njihova nezainteresiranost posjećivanja organiziranih edukacija (Grafikon 19) kako bi unaprijedili/popravili proizvodnju na svojem gospodarstvu.

4.3.2. Poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem te proizvodnje ili su se preorijentirali na neku drugu proizvodnju

Prema rezultatima ankete za drugu skupinu ispitanika, oni koji se još uvijek bave govedarstvom, većina njih živi isključivo i samo od prihoda od poljoprivrede. Dvanaest ispitanika ističe da im je glavni problem nedostatak radne snage (Grafikon 10) i zbog toga 16 ispitanika ne planiraju nova ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju (Grafikon 8). Interesantno je istaknuti da njihova djeca nisu zainteresirana nastaviti se baviti govedarskom proizvodnjom niti bi im oni to savjetovali.

Uglavnom se još uvijek bave poljoprivrednom proizvodnjom radi obiteljske tradicije, prosjek godina ovih poljoprivrednika je između 55 i 65 tako da nemaju veliku mogućnost promjene, imaju ustaljena obiteljska poljoprivredna gospodarstva stoga ne odustaju od govedarske proizvodnje, ali s godinama su smanjili broj grla na njihovim gospodarstvima.

Kao najveći problem u govedarskoj proizvodnji navode niske otkupne cijene mlijeka i mesa, te nesigurno tržište. Većina njih nije zainteresirana za stručne edukacije (njih 15) i nisu ih nikad pohađali, čak neki smatraju da to njima ne treba (Grafikon 19). Uglavnom nisu upoznati s mjerama Europske unije i nisu zainteresirani za korištenje istih.

4.3.3. Poljoprivrednici koji su se prestali baviti govedarskom proizvodnjom

Za skupinu ispitanika koji su se prestali baviti poljoprivredom najvažnije pitanje je bilo kada i pod kojim uvjetima bi se vratili ponovo u govedarsku proizvodnju. Eventualna mogućnost, nada, da bi ih se nekoliko moglo vratiti u govedarsku proizvodnju vidljiva je u odgovorima u grafikonu 16. gdje ih je 9 odgovorilo da bi ih moglo potaknuti udruživanje i brendiranje poljoprivrednih proizvoda. Razlozi odustajanja od govedarske proizvodnje bili su različiti, a najčešći razlog što su odustali je neisplativost, potom manjak radne snage i niska kvalifikacijska struktura (Grafikon 4) te bolest. Ispitanici ističu da su dobro promislili prije odustajanja, te da su se govedarskom proizvodnjom (prosječno) bavili više od 15 godina. Iz tog istog razloga dobro su im poznate prednosti i nedostaci govedarske proizvodnje, te ih se većina ne bi više bavila govedarskom proizvodnjom.

Ispitanici smatraju da država otežava razvitak OPG-a, problem vide i u nezainteresiranosti poslovnih banaka za kreditna ulaganja u tu djelatnost, zbog skupe adaptacije i spore birokracije za ishođenje kreditnih linija za adaptaciju ili izgradnju novih

staja, te navode visoku cijenu zakupa ili kupnje državnog zemljišta. Istaknuli su još i preniske otkupne cijene mlijeka, mesa i nesigurno tržište.

U radu su postavljene sljedeće hipoteze:

H1. Govedarska proizvodnja u Zagrebačkoj Županiji u promatranom desetogodišnjem razdoblju se smanjila u svim sektorima govedarske proizvodnje

- Hipoteza je potvrđena jer je pad ukupnog broja grla u Zagrebačkoj županiji od 2009. godine do 2019. godine iznosio gotovo 46%.

H2. Većina anketiranih ispitanika u kategoriji mladih nasljednika poljoprivrednih gospodarstava će nastaviti s govedarskom proizvodnjom

- Hipoteza je djelomično potvrđena jer se oko 60% ispitanika izjasnilo da će nastaviti s govedarskom proizvodnjom. Glavni razlog za odustajanje od govedarske proizvodnje kod mladih poljoprivrednika je nedostatak radne snage.

H3. Većina anketiranih ispitanika koji planiraju odustajanje od govedarske proizvodnje ili preorijentaciju u proizvodnji ipak neće odustati od govedarske proizvodnje

- Hipotezu nije bilo moguće potvrditi jer je samo 25% od anketiranih ispitanika izjavilo da će nastaviti govedarsku proizvodnju.

H4. Manji dio poljoprivrednika koji su odustali od govedarske proizvodnje će se vratiti i započeti ponovo s proizvodnjom

- Hipoteza nije potvrđena jer su sve svi ispitanici izjasnili da ne namjeravaju ponovno pokretati govedarsku proizvodnju. Najčešći razlog zašto su odustali je neisplativost, potom manjak radne snage te bolest.

5. ZAKLJUČAK

Govedarstvo je najvažnija grana stočarstva i poljoprivrede općenito, temelj je razvoja ukupne stočarske proizvodnje i kao takva je od višestruke gospodarske važnosti. Dosadašnji pokazatelji ukazuju da su trendovi u govedarskoj proizvodnji u RH duži niz godina negativni i rezultat su velikog broja negativnih faktora. Kao i u RH, negativni rezultati govedarske proizvodnje vide se i u Zagrebačkoj županiji.

Temeljem ranije navedenoga u radu naslova *Trendovi u govedarskoj proizvodnji u Zagrebačkoj županiji od 2009. do 2019. godine* može se zaključiti sljedeće:

- u promatranom desetogodišnjem razdoblju u Republici Hrvatskoj i u Zagrebačkoj Županiji postoji trend smanjenja broja goveda svih pasmina (osim mesnih) posebice u sektoru proizvodnje mlijeka,
- većina ispitanika prve i druge skupine, posebice mladi nasljednici koji su trenutno uspješni u proizvodnji, planiraju dalje proizvoditi, iako nisu u potpunosti zadovoljni neće odustati od govedarske proizvodnje. Uglavnom potroše koliko i zarađuju, sviđa im se život na selu, za govedarstvo ih veže i tradicija i mogućnost bijega od današnjeg i urbanog načina života,
- nitko od ispitanika svojoj djeci neće savjetovati da nastave s govedarskom proizvodnjom,
- niti jedan od poljoprivrednika koji su odustali od govedarske proizvodnje (treća skupina ispitanika) neće se ni pod kojim uvjetima vratiti i započeti ponovo s proizvodnjom,
- uočeni su problemi u svim skupinama ispitanika od kojih valja istaknuti da u malom postotku ispitanici imaju preradu (većinom plasiraju osnovni proizvod - mlijeko, meso - bez finalizacije čime ne ostvaruju dodanu vrijednost), malo prodaju na kućnom pragu ili tržnici, a samo jedan ispitanik iz skupine mladih ima mljekomate. Nerado se usavršavaju - ispitanici ne poznaju i ne iskorištavaju mjere ruralnog razvoja (nezadovoljni su birokracijom i stručnom podrškom/pomoći države),
- kao probleme u proizvodnji ispitanici općenito ističu manjak radne snage, nisku otkupnu cijenu te nesigurno tržište poljuljano zbog prevelikog uvoza, nepovoljne kredite i kompliciranu papirologiju,

- ispitanici ističu važnost nekih mjera koje bi poboljšale situaciju u poljoprivrednom sektoru, a najvažniji bi bilo povećati otkupne cijene njihovih proizvoda. Predlažu veće poticaje i rasterećenje poljoprivrednika u davanjima,
- za bolje stanje u istraživanom sektoru potrebno je popraviti imidž poljoprivrednicima, educirati o prednostima poljoprivrede već srednjoškolce i istaknuti prednosti ekološke proizvodnje.

6 . LITERATURA

1. Caput, P. (1996): Govedarstvo, Celeber d.o.o., Zagreb
2. Caput, P.,Jakopović, I., Ivanković, A. (2008): Program uzgoja goveda u Republici Hrvatskoj, Hrvatski stočarski centar, Zagreb
3. Godišnja izvješća HPA, HAPIH (2009.-2019.)
4. Grgić, I, Zrakić, M.(2015): Samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodnji govedeg mesa, MESO: Prvi hrvatski časopis o mesu, vol. XVII, br. 1, str. 51-56.
5. Grgić. Z. (2019): Aktualno u hrvatskom govedarstvu – stanje i prijedlog strateških odrednica razvoja. HPA, Zbornik radova 12. savjetovanja uzgajivača goveda u Republici Hrvatskoj
6. Ivanković, A. (2019): Održivost nacionalne govedarske proizvodnje. Zbornik radova 12. savjetovanja uzgajivača goveda u Republici Hrvatskoj, HPA
7. Jakopović,I. (2012.): Položaj mliječnog sektora i potrošnja mliječnih proizvoda u Hrvatskoj. Mljekarski list 51, br. 5.
8. Jež Rogelj, Mateja, Šiftar, Helena, Mikuš, Ornella, (2020): Sektor uzgoja tovne junadi i COVID-19 // Meso: prvi hrvatski časopis o mesu, XXII, 4; 288-295
9. Katalenić, I. (1994): Govedarstvo, Nakladni zavod Globus, Zagreb
10. Kovač, M. (2012): Hrvatsko govedarstvo u negativnim trendovima, Agroklub - govedarstvo
11. Kralik, G., Adamek, Z., Baban, M., Bogut, I., Gantner, V., Ivanković, S., Katavić, I., Kralik, I., Margeta, V., Pavličević, J. (2011): Zootehnika, Udžbenik za studente poljoprivrednih fakulteta, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, 595.
12. Kranjac, D., Zmaić, K., Štefanić, I., Jelić Milković, S., Raguž, N., Erjavec, E. (2019): Simulacija glavnih agrarno-političkih pokazatelja tržišta govedega mesa u Republici Hrvatskoj AGMEMOD modelom parcijalne ravnoteže, Poljoprivreda 25:2019 (2) 45-51, ISSN 1330-7142.
13. Oplanić, M., Radinović, S., Par, V., Tratnik, M. (2008): Ekonomska uspješnost uzgoja krava na primjeru Istre. Agronomski glasnik, 1: 21-32.
14. Prpić, Z; Vnućec, I; Konjačić, M; Kelava Ugarković, N; Bošnjak, R (2018): Suvremene metode smanjenja emisije stakleničkih plinova mliječnih preživača // Hrvatski simpozij mljekarskih stručnjaka s međunarodnim sudjelovanjem. Lovran, Hrvatska: Hrvatska mljekarska udruga, str. 17-19

15. Šakić Bobić, B. (2020): Je li sustav krava-tele rješenje problema u govedarstvu? // Gospodarski list, 12 (2020), 12; 58-59

7. PRILOZI

ANKETA

ISPITANICI:

- a) Poljoprivrednici koji su se prestali baviti govedarskom proizvodnjom
- b) Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG-u, budući nasljednici OPG-a
- c) Poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem te proizvodnje ili su se preorijentirali

SOCIODEMOGRAFSKA PITANJA

PITANJA O SADAŠNJEM STANJU GOSPODARSTVA I NAČINU POSLOVANJA

PITANJA KOJA ODGOVARAJU NA CILJEVE ISTRAŽIVANJA

PITANJA KOJA SE ODOSE NA ONE KOJI SU SE PRESTALI BAVITI POLJOPRIVREDNOM PROIZVODNOM...

1. Ja sam:

- Poljoprivrednici koji su se prestali baviti govedarskom proizvodnjom
- Poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem te proizvodnje ili su se preorijentirali
- Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG –u, budući nasljednici OPG – a

2. Koji je tip gospodarstva u kojem živite?

- Čisto poljoprivredno gospodarstvo
- Mješovito gospodarstvo- imaju i drugi izvor prihoda
- Staračko domaćinstvo

3. Koliko članova Vaše obitelji živi isključivo od poljoprivrede?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 i više

4. Kojom vrstom poljoprivredne proizvodnje se (ILI STE SE BAVILI) bavite na svojem OPG-u?

- Proizvodnja mlijeka
- Kombinirano proizvodnja mlijeka i tov junadi
- Ostalo _____

5. U kojem postotku plasirategoveđe meso imlijeko posljednim mjestima plasmana (ukupno treba biti 100%)

- Vlastita prerada i prodaja na kućnom pragu _____%
- Vlastita prerada i prodaja na tržnici _____%
- Vlastita prerada i prodaja u školi i vrtićima _____%
- Prodaja putem zadruge _____%
- Isporuka mljekarama _____%
- Mesnice _____%
- Ostalo _____%

6. Planirate li nova ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju?

- Da (otidite na pitanje br. 7 i preskočite pitanje br. 8)
- Ne (otidite na pitanje br.8)

7. Ukoliko planirate nova ulaganja, na koju proizvodnju se to odnosi?

- Mlijeko
- Meso
- Kombinirano mlijeko i meso
- Prerada mlijeka i/ili mesa
- Ostalo – navesti što _____

8. Ukoliko ne planirate nova ulaganja, zašto?

- Manjak radne snage
- Neisplativost
- Previše birokracije
- Prevelika davanja državi
- Nesigurno tržište
- Neorganiziranost proizvođača
- Ostalo – navesti što _____

9. Što vas motivira da se bavite poljoprivrednom proizvodnjom?

- Obiteljska tradicija
- Bijeg od današnjeg načina života
- Seoski način života
- Profit
- Ostalo: _____

10. Hoće li se vaša djeca nastaviti baviti poljoprivrednom proizvodnjom?

- Da
- Ne
- Nemam djecu

**11. U poslovanju vašeg gospodarstva, koja su TRI najveća problema
(molimo zaokružite najviše tri)**

- Pad otkupnih cijena mlijeka
- Premalo interventnih otkupa
- Uvoz
- Manjak radne snage
- Nesigurno tržište
- Niska profitabilnost poslovanja
- Teško je doći do poljoprivrednog zemljišta
- Premali poticaji županija i gradova
- Nepovoljna dobna struktura (staračko gospodarstvo)

**12. Navedite nam razloge zbog kojih ste odustali od govedarske
proizvodnje?**

- Neisplativost
- radne snage
- Nedostatak poljoprivrednog zemljišta
- Nesigurnost tržišta
- Bolest
- Ostalo: _____

**13. Koliko dugo ste se bavili govedarstvom prije nego ste se odlučili da
odustajete?**

- Do 5 g.
- 5 – 10 g.
- 10 – 15 g.
- 15g. i više

14. Biste li se vratili u govedarsku proizvodnju

- Da
- Ne

15. Pod kojim uvjetima bi se opet vratili u govedarsku proizvodnju?

Više odgovora:

- Olakšani pristup financiranja
- Povoljniji krediti
- Pomoć pri povlačenju bespovratnih sredstava
- Sigurno tržište
- Garantirane otkupne cijene za mlijeko i meso
- Formirane udruge, zadruge za pomoć u organizaciji proizvodnje i prodaje
- Nešto drugo, navesti što? _____

16. Biste li preporučili mladim ljudima da ostanu na OPG-u i nastave se baviti poljoprivredom proizvodnjom odnosno da otvore OPG i krenu sa proizvodnjom?

- Da
- Ne

17. Kako potaknuti mlade da se počnu baviti poljoprivredom?

- Promicati mogućnosti za bavljenje poljoprivredom u srednjoj školi
- Provođenjem kampanje s ciljem unapređenja imidža poljoprivrede i ruralnog stila života za mlade
- Ekološka proizvodnja, zdrava hrana
- Olakšani pristup financiranju
- Nešto drugo, navesti što: _____

18. Po Vama, kako mislite da bi se mogla poticati mala/srednja poljoprivredna gospodarstva da bi mogli plasirati svoje proizvode na tržište?

- Jačati udruženja proizvođača
- Promijeniti hranu kao brand u turizmu
- Poticati poslovna partnerstva između malih i srednjih poljoprivrednih gospodarstva

19. Navedite što vam je bio najveći problem kod plasiranja vašeg proizvoda na tržište?

- Način distribucije
- Konkurencija
- Prodajna cijena
- Rokovi plaćanja
- Zahtjevi zakupaca/ kupaca
- Ostalo _____

20. U svojem poslovanju susreo sam se sa sljedećim administrativnim preprekama na razini države?

- Nedorečeni zakoni
- Spora i prevelika birokracija i papirologija
- Premalo stručnih savjeta i pomoći
- Prevelike kamate na kredite
- Ostalo _____

21. Na mojem gospodarstvu postoji dovoljno radne snage za obavljanje poljoprivredne djelatnosti?

- Da
- Ne

22. Koja od navedenih izjava najbolje opisuje sadašnju financijsku situaciju Vašeg gospodarstva? (molim zaokružite samo jedan odgovor)

- Trošimo toliko koliko i zarađujemo
- Trošimo više nego što zarađujemo
- Trošimo uštedevinu iz prošlosti
- Zadužujemo se
- Uspijevamo štedjeti

23. Koliko puta ste bili na edukacijama vezano za govedarstvo u posljednjih 12 mjeseci?

- 1-2 puta
- 3-4 puta
- 5-6 puta
- Idem redovito na sva organizirana predavanja

24. Tko je organizirao edukacije?

- Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (EX HPA)
- Savjetodavna služba
- Mljekare
- Stočarske udruge
- Ministarstvo poljoprivrede
- Ostalo _____

25. Ocijenite ocjenom od 1- 5 korisnost svih dosadašnjih edukacija?

(1 najmanja ocjena, 5 najviša ocjena)

1 - 2 - 3 - 4 - 5

26. Po vašem mišljenju na koje teme bi se trebalo održati više edukacija?

- Kako poboljšati genetski potencijal u govedarstvu
- Kako poboljšati hranidbu stoke
- Na koji način se može utjecati na prevenciju bolesti (mastitisi, ketoza i sl.)
- Kako smanjiti neplodnost krava
- Kako povećati proizvodnju mesa
- Utjecaj zdravlja nogu krava na proizvodnju mlijeka
- Ostalo _____

27. Mislite li da bi država trebala ukinuti neke mjere/davanja u nekoj bližoj budućnosti kako bi potaknula poljoprivrednu proizvodnju?

- Da
- Ne

28. Prema vašem mišljenju na koji način država otežava pokretanje OPG-a? (molim zaokružiti najviše TRI odgovora)

- Skupa dokumentacija i spora birokracija za ishođenje kreditnih linija za adaptaciju ili izgradnju novih staja
- Nezainteresiranost poslovnih banaka za kreditna ulaganja u tu djelatnost
- Visoka cijena zakupa ili kupnje državnog zemljišta
- Nedovoljna educiranost stočara za primjenu suvremenijih i jeftinijih tehnologija
- Nešto drugo, navesti što: _____

29. Jeste li upoznati s mjerom 6.3 „Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja“ europske unije? (kupnja stoke, kupnja mehanizacije, opremanje gospodarskih objekata, kupnja ili zakup poljoprivrednog zemljišta i sl.)

- Da
- Uglavnom da
- Uglavnom ne
- Ne

30. Vidite li priliku u korištenju mjere 6.3 Europske unije za unapređenje proizvodnje ili nabavku stoke i poljoprivredne mehanizacije?

- Da
- Ne

31. Ukoliko bi se stvorio višak dohotka u što biste uložili?

- Nabavku rasplodnih junica
- Nabavili bi novu mehanizaciju
- Kupili zemlju
- Ostalo_____

32. Što bi trebalo poboljšati u sektoru poljoprivrede da bi nastavili sa proizvodnjom?(molim zaokružiti najviše TRI odgovora)

- Povećati državne poticaje
- Bolje informiranje o državnim poticajima i mjerama Europske Unije
- Smanjiti davanja državi
- Omogućiti lakše plasiranje proizvoda
- Povećati otkupne cijene mlijeka i mesa
- Davati više poticaja od općina i županija za kupnju rasplodnih junica
- Da općine i županije daju subvencije za umjetni pripust krava

33. Spol

- Žensko
- Muško

34. Godine:

_____

35. Stručna sprema

- Bez škole
- Niža stručna sprema (osnovna škola)
- Srednja stručna sprema
- Viša stručna sprema
- Visoka stručna sprema

36. Koje je Vaše zvanje?

_____.

SAŽETAK

Trendovi u govedarskoj proizvodnji u Zagrebačkoj županiji od 2009. do 2019. godine

Zabilježeni su negativni trendovi u govedarskoj proizvodnji u Republici Hrvatskoj i u Zagrebačkoj županiji u razdoblju od 2009. do 2019. godine te smanjenje broja goveda svih pasmina (osim mesnih). Mladi poljoprivrednici koji rade na OPG-u, budući nasljednici OPG-ova i poljoprivrednici koji se još uvijek bave govedarskom proizvodnjom, ali su pred zatvaranjem proizvodnje ili su se preorijentirali, planiraju i dalje proizvoditi. Svojoj djeci ne savjetuju nastavak govedarske proizvodnje. Oni koji su odustali od govedarske proizvodnje ni pod kojim se uvjetima neće vratiti u proizvodnju. Uočeni su problemi u govedarskoj proizvodnji od kojih se ističu manjak radne snage, niska otkupna cijena mlijeka i mesa, nesigurno tržište poljuljano uvozom, nepovoljni krediti i komplicirana kreditna papirologija. Poljoprivrednici se malo i nerado usavršavaju, ne poznaju i ne iskorištavaju mjere ruralnog razvoja, ne udružuju se. Od mjera koje bi poboljšale situaciju u sektoru govedarske proizvodnje prioritetno proizvođači spominju povećanje otkupne cijene proizvoda, veće poticaje i rasterećenje poljoprivrednika u davanjima.

Ključne riječi: govedarska proizvodnja, trendovi u govedarskoj proizvodnji, anketiranje uzgajivača goveda

SUMMARY

Trends in beef cattle production in Zagreb county from 2009 to 2019

Negative trends were recorded in beef cattle production in the Republic of Croatia and in Zagreb county in the period from 2009 to 2019, also the decreased cattle number of all breeds (except the meat ones). Young farmers that work on family farms, future heirs of family farms and farmers who are still engaged in beef cattle production but are about to close production or have already reoriented, intend to continue producing. They don't advise their children to continue beef cattle production.

Those who have given up on beef cattle production won't return to it under any circumstances. The problems that stand out here are the lack of labor force, low milk and meat purchase price, insecure import market, unfavorable loans and complicated loan paperwork, farmers aren't interested in education, they do not know how and do not use the rural development measures, nor do they associate. Among the measures that would improve the situation in the beef cattle production sector, producers primarily mention the product purchase price increase, higher incentives and lower taxes.

Key words: Beef cattle production, trends in beef cattle production, survey of beef cattle breeders.

ŽIVOTOPIS

Ivanka Mihalic rođena je 12.06.1977. godine u Zagrebu, živi u Polonju Tomaševčkom.

Osnovnu školu pohađala je u Svetom Ivanu Zelini, nakon završene osnovne škole upisuje se u srednju poljoprivrednu školu u Zagrebu.

Po završetku srednje škole nastavlja studirati na Poljoprivrednom institutu u Križevcima gdje stječe zvanje inženjera poljoprivrede iz područja stočarstva. Zatim nastavlja studij na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima na razlikovnom jednogodišnjem stručnom studiju te stječe zvanje stručnog prvostupnika inženjera poljoprivrede smjer stočarstvo. Nakon toga na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima upisuje Specijalistički diplomski stručni studij *Poljoprivreda* usmjerenje *Održiva i ekološka poljoprivreda*.

Počinje raditi 01.06.1998.godine u Hrvatskom stočarskom centru, kasnije preimenovanom u Hrvatsku poljoprivrednu agenciju, kao kontrolor na terenu. Hrvatska poljoprivredna agencija se spojila s Centrom za poljoprivredu hranu i selo i osnovana je Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, u kojoj i danas radi na odjelu govedarstva na poslovima kontrole mlijeka, obilježavanja stoke, podnošenju zahtjeva za poticaj i ocjeni vanjštine goveda.

Redovno pohađa edukacije i stručna usavršavanja vezana uz poslove koje obavlja.